SEGONA EPOCA. ANY III.—NÚM. 12. BARCELONA, 31 DESEMBRE DE 1891

L'AVENÇ

LITERARI ◈ ARTÍSTIC ◈ CIENTÍFIC

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

NADAL A BRUGAROLAS

(1836)

CARAU. Mariona, vos basto a dir qu'en teniu un feix am tanta de masega!...

—Ja n'hi podeu posar dos, Quima, per lo qu'em cruixeixen las ancas!

—¡També l'heu gonyada tota, enguany!... Cal que mossen Joseph vos trobi l'estampa més crescuda!.,.

—Braüa cosa, vegeu!... Lo que jo volria és que n'hagués basquejat la que li pertoca! ¡Encare no tinch prou trifulgas am los de casa, *vatua* el ret...!

Y desde el llindar de l'iglesia la Quima, reullant cap a dins, pel badament de la porta, y la Mariona desde allà, al cap-de-vall, pel fons de la nau, dalt d'una escala, am l' estrenyinador en una de sas mans y l'escombreta de Sant Llorenç a sota aixella; confosa per las llantias y salomons, y tot collgirant-se vers el portal, ataconavan a la Poneta, la majordona de mossen Joseph, allevant-li que s'era emmalicada a truco d'estalviar-se el tragí d'aquellas festas.

—És a las maduras y no a las duras, ja ho vejeu!...

—¡Com fa aquêt griso y al llit s'hi està ben calentona!...

—¿Y que no só de carn y òssos jo?... Pas me desplauria ajassar-m'hi!... Tira! ¡am lo fret d'ací dins!...

—Oh, sí!.. Ja podeu dir-ho!... Tant embaumat y grand... ¡Com qu'és d'aquey qu'es fica entre pell y pell!... am tal que no hi aplegueu un reuma!...

—Pla qu'em dolen las cuixas!... Lo que més greu me sabria és qu'al bo de la festa ens comparegués la brivalla... ¡Són tant belitres!...

—¿Qu'heu ensumat alguna cosa?...

—Diu que rondan per munt... ¡Déu no ho vulla, perquè tota la vida m'en penediria!... ¡Aprés d'un capolament com aquêt, y per mor de lo Poneta!...

—Vaja, no us hi canseu!... ¿Fa qu'apreta el griso, Mariona?... ¡Cal arrebossar-vos a l'eixida!... ¿Sentiu?...

S'acotxà el cap am las faldillas tot ajustant la portella, y tirà dret a l'hort, seguint las gerigonsas de la devallada...

La Mariona, en tant, remugavá, bo y soleta: «Be s'hi coneixerà prou que no hi hà posat la mà cap gandula!... Gorniré un altaret, que tots los parroquians

se n'hàn de fer llenguas!... La Pona hi pendrà una enquimerada!... A ben segur que fins li roncaràn las tripas!... Fort!... Més que fort... No fos tant trapacera!... ¡Bescantar lo del Gilet quand tant nos ho duyam d'amagatotis!... ¡Y tot perquè en Perot del molí li face la cuantra!... Clar!... com ha ensumat qu'en Gilet se m'arrima... la gelosota!... Tot rient rient... y si em pogués fer la trabeta, pas temeria el diable!... Més, què hi portarà en Perot?... ¿Quin bestiar té que li escaygui?... Mira't la pastura, mira't la remada. Y els prats del molí... anem!... Un escarranciment d'herba que sols de veure'l ja fa angunia!... Los nostres sí que...—

Un crit de sa mestressa va estroncar-li la garla.

—Mariona? ¿Ja sabs quina hora és?... ¡Que no t'enganyi la claror!

—¿Voleu dir pels homes?... Ja va... ja va... ¡Pas m'en descuido!... Veniu! ¡Veniu una xica!... ¡Atanceu-vos, si vos plau!... ¡Un sant moment, Paula; no els vindrà pas d'una rejoleta (1) als homes!... Mireu... Mireu com ho gorniré...! ¡La Pona hi 'gafarà una dentera!... ¡La tahula!... ¡Galvana és lo que té!... Be prou ho só reparat; en parlant d'esquerraçar-hi ja se me li endanya la melça!...

—Cuyta, cuyta; que tota m'hi engelivo ací dins!... Si en vers de sants hi vegés gra creuria que só a las meteixas golfas!... No t'hi enrampas tu, ací dalt, am tant reganyar las camas?...

—Be m'en sento; emprò, què voleu?... M'hi entatxono las faldillas y... alo.. alo... fins que m'apreta de nou... Temo qu'ens caurà una glaçada demà!...

Pel demés, goyteu... Ja só mudat los ciris... Ja tinch netas las sacras... Hî estrenyinat l'altar, fins a l'anyell; pilastras, quadros... tot. Só espolsat los sants; he aixugat lo nyinyo; he cambiat las puntas a la Verge... He fregat las llantias... ¿Què més?... Y las vidrieras!... ¿Què més?... ah!... ¡Ja tinch la roba a punt!... y els gerros!... y las flors!... ¡Dels violers de tot l'any no m'en quedaria ni rastre!... ¡Sinó fos pel escombrar pla n'eixiria alego!... Emprò, amb aquesta esplanada!... ¡Si temo desllorigar-m'hi! ¡Los sants són los que m'han entretingut més!... Mireu; aixís de gruix la bruticia!... Lo qu'és si no hi poso la conna... ah! Quand baixi el Gilet, digueu que s'en entri; pas puch trasbalsar els bancs tota sola!... M'hi espunyiria... Sentiu?... Sentiu?...—

La Paula féu que «sí» amb el cap, y arrebossant-se el mocador, s'encauà per la sagristía...

«Alo!:.. Som-hi!...»—es digué la Mariona, repicant amb els peus contra l'escala per desarraulir-se... Es trevà las faldillas entre-cuix, arreplegà l'escombreta de S. Llorenç, y... da-li!... vinga dissaptejar. De tant en tant se fregava els punys com si se li adormissen am la deixuplinada... Però era allò, un moment. L'instant de rependre alè... El remoreig de l'últim cop encare resseguia la volta, que ja tornava a la batuça...

Era l'iglesia, romànica, d'una sola nau, am volta de canó, desfregada de parets; més, bon xic espayosa. La llum, que sols hi traspassava per l'ull de bou del portal y per las espitlleras de l'absis, entenebrava-la fins al meteix pic del dia, encomenant el reculliment als visitants... Un altar barroc, rublert d'entortolligamentas y motlluras, guspirejants com un sol, havia sustituit al

(1) Solament del treball per caragolar-hi un cigarret o fer pa y trago.

vell retaule, el qui, representant passos de l'antich Testament, conservà la veneració dels terraçans per bon espay de centurias.

Diu qu'un senyor de Barcelona, els bastí el nou, emportant-s'en el vell en baratas... Lo de sempre!... Els donà un aglà y s'els n'endugué el roure!... ¡N'hi hà tants que dormen amb els ulls oberts com las llebres...

Dos arcs en degradació, format per un toro el primer, y resseguit per una sigasaça el segón, ornamentavan el portal; aixatat fins a la pesadesa y sense més motlluras qu'el migradet fullatge de las pestanyas... S'enfilava pel mur, tot de carreus, l'abocellat ull de bou; coronant el parament y rematant la fatxada un esbèlt campaneret, emporxat am teulas...

El casal de Brugarolas, un dels més capdals de la rodalia, s'havía anat escampant de tal lley amb els seus entroncaments y melloras, que ja es colzejava am l'iglesia... Tant era aixís, que més que la sufragania d'una rectoría, aparentava l'oratori de la casa... Com qu'adhuc la Mariona, que hi era llogada de menuda no s'ho creya d'altre modo... Suposava que mossen Josep, disfrutaria d'algun llegat o deixa dels del casal, obligant-se per aquêt sol motiu a celebrar-hi missa els dias de creu y mitja creu, com ella deya...

Ja apilava el borriçol y la terradiça arràn de la porta quand va entrar en Gilet per ajudar-la...

—¡Som aquí, Mariona!...

—Benvingut, Gilet!... ¿Bé m'aydaràs a trasbalsar els bancs, fa?...

—Els bancs... y la taula.., y lo que vullas... ¡Ja sabs que per cosa teva... aquí hi hà un home!...

—Gilet, no em miris aixís!... Semblas l'Avi, el bou de cân Sarria!...

—Doncs, com se posan los uys quand se mira a las verges!...

—Gilet!... Gilet!... Veig que vas molt agranat y t'hauré d'escursar el pinso!... ¿Estàs?... ¿Sents que te dich?... ¡Fins devant del Jesuset gosas abraçar-me!... Alo!... alo!... als bancs!... ¡A regirar els bancs!... Y, què corre per amunt?... ¿Cap ahont jau la trepa?... ¿No vindrà a torbar-nos, Gilet?...

—Fuig, dona!.. Pas cal pensar-hi... Endemés, veuràs quin xay!... Ja ho só apariat tot!... tot... ¡Ben segur que quand se n'entri tot-hom hi badarà la boca!...

—¿Que no me l'ensenyaràs a mi?... ¡Pas fèré com la majordona, que tot ho xerra!... Fins en Perot ja ho sab!... ¡Com que vol contrapuntar-s'et!...

—¿Am mi?... ¡Si que va lluny d'oscas!... Ja el planyo... ¡Hi agafarà una quimera quand m'el *lluqui...!* Ja el veuràs... Ja el veuràs, tu... ¡Refúmere, noya; quins bancs... ¿de què són?... ¿de ferro?... Pesan com un dimontri!.

—¿Vols que t'ajudi?... ¿Estàs, Gilet?... ¿Aquí?... ¿A l'iglesia?,.. Pas ho vuy!... Una abraçada, encare.., emprò, un petó... Fuig... Fuig-me... ¡Vés!... Amorra't amb aqueya d'allà dalt; aqueya del teu poble, que dius qu'és mitj d'Espanya y mitj de França... ¡No m'hi entendria jo am semblant barreja... Vés!... Vés... Ah!... Gracias per lo dels bancs!... Ja vindré pel xayo!... Lo qu'és per posturerias no compto pas que ningú et gonyi!... ¡Atrevit!... ¿Encare no éts fòra!

Girà cua en Gilet, y la Mariona, empentant l'escala, va anar apariant els cordills per las penjarellas... Quand deixava l'altar ja era ben entrada la tarde...

* * *

L'endemà, vigilia de Nadal, va caure una nevada que tots els envolts emblanquehia... Va començar de bon matí... Quand la Mariona, aprés d'alçar-se del llit, reullà pel vuid del porticonet, assegurant-se de que nevava, féu tal ganyota al mal temps, que d'emmirallar-se en aquell punt ni s'hauria coneguda... Sinó perquè el catre, que ja gemegava de vell, l'haguera descoberta, esparvillant al amos am sa música, encare s'hi hauria ajassat una estona!... Tot passant-se l'escarpidor anava planyent-se de son tragí per endressar la capella... ¿De què li hauria servit el posar-hi el coll, sinó li lluhís l'esquerraçada?...

Y patir aquell fret, aquell fret esgarrifós, que se n'hi pujava amunt, camas amunt, mentres netejava els sants, y que no la va deixar en tota la vetlla?... El record del fret la féu decantar vers el llit mitj desarrebossat y flonjo, qu'es contemplà una estona amb amorosos ulls, com seduhida per sa colror; més el *nyigo nyigo* del catre li acudí de sopte, y es collgirà, per no temptar-s'hi...

Un cop pentinada va agafar el llum y s'en baixà a la cuyna... Els homens ja se sentian... Uns fressejavan per dalt, per las golfas; altres trescavan per l'era, a correduças; sinó esquirolejavan per l'entrada, rumiant feyna per enganyar las horas; surruts tots y enquimerats contra el temps, qu'els condemnava a no moure's més enllà del porxo!...

No hi hà dia més llarch per al terraçà qu'és el jorn que neva!... ¡Tot ho anyora!... Els camps, el bosc, el prat, el regadiu; tot lo qu'el mou a eixir de casa, per desensopir-se amb el tràfech... La vagarosa esclavitut a la qu'el subjecta el mal temps li fa l'efecte d'un suplici... ¡No s'en paga may de monerias!... Estellar socas; desesmossar las eynas; esbandir mesuras o carretells; netejar els corrals; visurar els ormetjos; res li plau: cap d'aquêts entreteniments és prou per a esbargir-li la migrança... ¿Y si la nevada dura vuyt dias?...

D'això las heya la Mariona...

—¡Voleu dir que durarà, Zidro?..—preguntava al cabrer, qu'atupia el gerri...

—Ja t'ho diré en sent al vespre!...—contestà el Zidro.

—Pas voleu una figa, are?... per l'acudit, fume!... ¡Vejam, vejam si ferà parellas am la de la Concepció!...

—Què vols fer-hi?... Cop d'aplegar neu, y a la perola, si vols aygua...

—Y cop d'obrir-nos pas si us voleu calfar el ventre!... ¡al menys l'hort fos proper... Emprò, d'ací a la clota!...

—Açò si qu'ho encertas!... ¡Mira el Gilet quina cara!... Apar lo Cristo de la canya verda!... Clar; aprés d'endressar el xay com una senyora, tant gornit de flocs y quincallerias... Ja el só vist... Ja el só vist!... Ja l'ha engirbat am traça, ja; pas m'ho creya...

—Be qu'em dol!...—va esclafir el Gilet...

—¡També a mi!...—esclatà la Mariona...—Aprés d'afanyar-m'hi dos dias, deslligant-m'hi els braços y engelivant-m'hi de fret, té, ve la neu y... Com al Ton músic de la Portella que se li va reventar el sac al començar las ballas...

—Mira; cap a l'estable, a *trencar nous*...

—O a l'escon, a passar rosaris!...

—Pas lo Gilet, Zidro!... Diu que li ploren los uys, y s'entafura pels orris!... ¡Prò la fumera de la pipa no els hi endanya.... Fa, Gilet?... Y ahont te vas?... ¿Cap a fer trapadeya, pels xays?... Jo per la calderada, que ja grunyen!... ¡Pas t'hi amohinis am la neu!... ¡Be pararà si li plau!...

S'escuà la Mariona, y el Zidro, girant-se envers las serras, va acabalar el cel amb un cop d'ull...

La cara del temps no es presentava pas bona... Lo Zidro acotà el cap, y tot confegint: «Lleig!... Verament é lleig!...» s'endinzà per l'entrada...

Un clap de cel, amoratat y llis, s'estenia per la rodalia, escampant-s'hi com una gota d'oli... Ampla llenca de rosats tons, rosats y transparents, com reflectint la llum a través d'un vidre, superposava's a la moradenca clapa... Cap avall, vers hont se fonia la rosada llenca, destacava-s'hi un punt grogós, elàstic, fosforescent, semblant als ulls d'un tigre; quins esguarts, are somorts, are més intensos, denunciavan al rey astre... Una faixa fofa, embeguda, d'un to gris violat, s'allargava enllà, circuhint el terme; en tant las serras, confosas per la boyrina, trepavan l'espay, surant y agombolant-s'hi com a rossegants núvols... Nevava de valent... Aquell bolvim del matí y aquella royna, menuda com un *pel de gat*, que punxava com agulletas, s'havia anat pellofant, pellofant y apelayant-se lo meteix qu'esclovias.

No era be mitj dia que ja la blancor s'escampava arreu. Els camps, qu'els marges y viarons, encar confosos, feyan reixir am sas ombras, semblavan immensas natas... Els resalts de las feixas, hont s'hi apilava la neu, agrumollant-s'hi y atupehint-s'hi, guspirejavan als tocs de llum com una estelada. Escayrats, devallants, abruptes, els rostos, reseguits per xaragalls y rasas, esqueixavan llurs embolcalls, erts y tèrbols; unglejant-los am sas arestas... Las vessants, hont més s'hi ajeya la neu, estarrufant-s'hi, pareixian com embuatadas... Porxos y teulats, coberts y tancas, emblanquits per la ruixa, reganyavan pels ràfechs la conna de llurs pencas... Tot ho enlletava la neu... La vianda dels horts aparentava amanida am sucre. Bròquils y cols, enciamets y bledas, tot se tornavan cocas... Las capsanas dels arbres, espurnavan en els cimals, com rublerts de vidre volador; en tant las brancas, per hont s'escorria la neu, acaramellant-s'hi, es destacavan en ondosas puntas... El vent, gelat y sec, tallava com una eyna.

Era cap a mitj dia... Aplegats a l'entrada, els homens, tot esperant la murfa, parlavan del temps y del bestiar, qu'es frisava per las establas.

—Ja va be... Ja va be...— esclafia el Zidro;—emprò, pas compto que duri...

Lo Gilet pertenia si fóra com l'altra; més com la Mariona, dolent-s'en, li esmentés al xay, s'esperançà per lo qu'el Zidro deya...

A mitj àpat, entre las farinetas y las guixas, lo Gilet s'alçà del seti per arribar-se al portal...

Fa que tindreu rahó, Zidro!... ¡Sembla qu'el sol rehuya!.. En veras!... Hi hà un clap tot esblaymit...

Era aquell punt, aquell punt groguenc com nina de gat; sinó qu'anava traspuant, traspuant y aclarint-se, lo meteix qu'un ou a través d'una flama... El rovell, més daurat a cada tom, s'engrandia, surant pel llac de la clara y redoltant-lo am sa fosforescencia... En breu estona el to de sa llum havia pujat desde l'embegut de l'argent a l'encès del coure...

—¿Que tal?—esclafí el Zidro, assenyalant la cua d'un raig, que furgava per escampar-se.

—¡Pas sabeu la joya qu'en tinch!... —féu la Mariona, recordant-se de l'iglesia!...

El cel es va anar aclarint; la neu va minvar tot-d'una; esclataren las serras

d'entre la boyra; s'esllanguiren els núvols, y en sent cap al tart, va refermar-se la bonança...

—Cal qu'engirbis lo xay, Gilet, no cansonejis!... ¿Vols rematar la pipa, primer?.... *Buenu... Buenu...* ¡Endorme-t'hi!... Veuràs com lo Perot te fa la trabeta!...

—¿Y tu?... Ja t'has enllestida?...

—Sols me mancan los pardals... Ah!... ¡Be tens rahó!... Y el rocle!... ¡Tinch de fregar el rocle encare!... Mira, com que me n'hi vaig tot seguit... Y alego pels muixons! Veuràs quina plega en fay; tota la niuarada!... ¿Què dius? No; no... ¡Pas vuy que vingas!... Me fas més por tu qu'el meteix dimoni?...

Digué; féu una mueca al Gilet, y s'encaminà vers a l'iglesia...: Al dring de las claus els remats dels orris belavan com si oissen el sò d'una coscorra... —¡Pobrets!...—se digué la Mariona,—prou fonen una terça avuy!:.. ¡Sort que demà us en refareu, si el sol no es cotxa!...

A plena nit, en havent sopat, pujà al cloqueret pels muixons... Un vent geliu regolfà per l'iglesia a l'empenye la porta... — ¡Quina glaçada demà matí!...—es digué la Maria, rascant el lluquet per l'embà... Veyent que no espurnava el fregà per la porta... Tampoc treya llum...—Sí qu'estem frescos!... —esclafí...—¡Ni que fos cosa de bruixas!... — Y com sa veu, a l'esplayar-se per la nau, resonava amb un to mofeta, gayre be hi agafava basarda... En quant a lo del lluquet, las bruixas eran, per un cantó l'humitat, per l'altre las clivellas de la porta. A escaure'ns per S. Silvestre, advocat de las bruixas, en quin erm de més avall s'aplegavan per sa diada, prou apreta a corre com un isart la Mariona... Per fi cremà el lluquet y encengué el llum... Al pujar l'escala s'arrebossà el cap am las faldillas... al braç hi duya un llençol blanc, nèt, plegat; com eixint de la caixa... a la mà el llum, un llum dels de gresol; llarch, retorçut; fet de terra cuyta... Ja era al segon replà quand els xiulets del vent li feren alçar la vista...—¡Jesús!—se digué, tot creuant-se els llabis... Y reculà un pas...—¡En veras que no goso!...—afegí, reullant enlayre... Una taca negra y cantelluda, que s'enasprava amunt y amunt, blegant-se pels recons com un cos elàstic, l'era esverada tot-d'una... Fins que donà un pas no hi caygué que fos la seva sombra... Lo aparellat dels moviments y la silueta del gresol, que sostenia amb el braç alt, destacant-se del sinistre topo, li esvahiren tot dupte... —¿Que só bleda?... En esmentant las bruixas, fins m'hi espalmaria!... Mitj d'esma, mitj a las palpentas assolí la porta... El gruny del forrellat, encrostit pel rovell com una molsa, l'esgarrifà de nou, més l'impressió de l'ayre a l'entreobrir la portella, sossegà-la tot seguit... Badà la porta, s'enfilà per las teulas; estengué el llençol, prop del llum, arràn meteix dels nius, y reconeixent als pardals per la remor de sas brenzidas, aguantà el fret a tot batre... Ja n'hi queyan... ún... dos... tres... ja n'avançava un altre... Ja venian aparellats... Ja l'embestian a vols... De sopte s'apagà el llum, al baf del vent, y la Mariona, sorpresa, restà sense saber moure's... — ¡Jesús!... Déu meu!... —esclafia, sentint-se arrelada a las teulas... La sombra d'en Gilet, qu'endevinà per la pipa, va retornar-la, y plegant d'esma el llençol, cercà la porta... Pels pius dels pardalets conegué qu'encare en duya... — Sí!... Sí!... n'he 'gafat!... ¡Ne só 'gafat!...—se digué, palpant-los... Y encenent el llum, apressarada, devallà els grahons a corredíças...

Al girar pels corrals, se topà amb el Gilet, que xumava la pipota...

—¡Pla et podia cridar, bagarro!... Pas m'hi esgargamellaré un altre dia!...

—Te fum!... ¡No éts la Marional... ¿D'hont te vens?... ¡No et só pas sentit!... ¿Del campanar?

—M'hi ha cor-près una basarda que tremolava com una fura!...

¿Y conts ne duus vejam?...

—¡Fuig que m'escaparian!... Fuig!... ¿No sents què et dich?... Mira que te la vento! Pas ho vuy qu'em rebreguis!... Alçà el braç, se li esmunyí el llençol, escorrent-se-li ún dels panys, y els pardals, deixondits per la zumzada, s'esbargiren per l'era...

—¿Ho veus, Gilet?... ¿Que mereixerias are, carnús?...

¡Tant que m'hî afanyat per heure'ls!...

—¡Un!... ¡Tres!... ¡Cinc!... ¡Jo en tinch cinc!...—Esclafia el Gilet, aplegant-los a grapadas!...

—Cinc!... ¡Y n'hi havia a dotzenas!...—afegí la Mariona, ensentimentant-s'en...

En sentint-ho el Gilet s'alçà, emprengué a la Mariona, arrebassà-li el llum, el llençol y las claus, posant-li els muixons a la falda, y tot dient-li: ¡Ten-te!. ¡Ten-te una xica!... ¡Veuràs si t'en porto!...—y es fongué per la foscuria...

Quand eixia de l'escon, la Mariona, torbant el rosari de la gent, a l'endressar els pardals dins la pastera, ja el Gilet l'empaytava...

—¿Ne tens prou amb aquestos?...

—Caram, Gilet!... ¡T'has lluhit!... ¡Si n'hi hà una mesura grossa!... ¡Quina fresseta mouràn!... ¡A mossen Josep li caurà la baba!...

—¿Ho veus?... ¡Tú que ja feyas la patarrella!... ¡Que no et fugin!...

—Vés!... Vés!... ¡Ja m'ho manegaré jo!... ¡Quand ho jur que t'hauré d'escapsar els dits un dia!

—Y s'escapà vers a l'entrada, revent, alarint, riolera;—uns alegroys de manyaga—tot sacsant el llençol, amb una mà, a truco de què els aucells, deixondits a sas petacadas, l'acompanyessen am sa música!...

* * *

Ning-Ning... Ning-Ning... Ve...niu!... Ve...niu!... Veniu!... Veniu!...—clamava l'esquellot de l'iglesia, repicat per la Mariona... Encare era ben fosc... El trilleig de la campana es perdia enllà, llà d'en llà, per aquellas solituts, suau, plascèvol, cadenciós, vibrant; amb un ritme tant endolcit, que més semblava fressa d'àngels que remor de la terra,.. Aferrada a la corda, la Mariona, s'hi repenjava am tot son cos... «Veniu!... Veniu!... Veniu!... Veniu!...»—confegia ella, mitj ensonyada encare, més am la veu de l'ànima que no am la boca... Y, da-li!... Vinga estrebar. Quand el braç se li adormia, decantava un xic el cos, y s'hi feya am l'altre...

Al llevar-se, en soleta de mitja encare, y apesar dels rejols, qu'escupian neu, despertà al Gilet, per què guarnís el xay... «No t'hi tombis Gilet!... Sents?... ¡Qu'el Perot no et gonyi!...» «Gilet!... ¿Que no m'has entesa?... Ja m'en corro a senyalar... Sents?...»—Y per desvetllar-lo, sacsà el manoll de clauaças...—«Fa que tens rahó, moça!...»—respongué el Gilet, enroncat, amb aquell to de veu de dejú, fosc y enterbolit com si es fes un tel a la gola...

Pels grinyols del catre comprengué la Mariona qu'es deixondia, y esmuntyint-se dret a l'iglesia, començà la senyal...

Aprés de la rematada, encaboriant-se pel Gilet, s'en pujà amunt, vers al teulat, per eixir de duptes... Ja hi era... Pas s'havia emperesit... Unas llencas de claror, que se tenian enllà, atravessant la tanca del corral, apaybagaren son desfici...

—¿Fa qu'éts tu, Gilet?...—esclafí, amb els punys en corn...

—¡Bon dia, Mariona!... — respongué una veu, fonda y resonant, com eixida d'una bauma...

—¡Afanya-t'hi, Gilet; que no t'enganyi el temps!... ¡No ronsejis!..

—¡Pas me torbo!... Vina-t'en.

—¡Alego!... ¡Alego!...

Balba pel fret, qu'apretava de valent, esquitllava's del teulat, per no engorronir-s'hi la Mariona, quand el sò d'una música va soptar-la... Eran els pastors de la Fonolleda, que pujavan a missa... L'ún sonava el flaviol, l'altre el gaytó, l'altre la gralla; amb unas passadas y uns refilaments que hi feyan, qu'adhuc la Mariona, mitj arraulida y tot, no s'en sabia moure... Duyan teyeras de bruchs, llengotejants, fumosas, enrojidas; tant ben esparvilladas que la claror els arrebossava com una boyra... Uns ayres de cançons qu'esdevenian de més enllà, feren allargar els ulls a la Mariona... ¡Si s'en veyan de flams, esbargits per la foscuria, com un escamot de cabras!... Sols, aparellats, a collas, a munions, com estels; espurnants tots y bellugadiços, semblant cucas de sagrera... Uns venian de lluny, zigzaguejant pel revolts, com a llampechs; altres del pla, fonent-se a estonas, com eclipsats per un núvol; molts pel dret, retallant l'espay am sos dalts y baixos lo meteix qu'una randa... A mesura que s'apropavan, creixian y creixian, fins a sentir-s'en els espeternechs dels bruchs; fins a ovirar-s'en las espurnas... La tornada dels cantayres, quina cançó pujava amunt, amunt, fresca, dolça, entendrida, clara; cedassejada per la rosadeta, enduta per l'ayret, perfumada pels arbiçons y motas, desembadocà a la Maria... «Anem-hi!... Anem-hi, que ja són gent!....—se digué, esmentant el segon tom... Sacsejà's un xic, per esquivar-se els esgarrifos, y aprés d'ullar al Gilet, que fressejava pels corrals, s'escuà envers l'iglesia...

Els pastors de la Fonolleda y els cantayres de l'Estany, s'aplegavan al pati... Ja eran cinc; dèu; una dotzena; una colla... Els primers arribats, agarbonant sas teyeras, que rubliren am brostas y fullaraca, encengueren un S. Joan... La gent hi anava acudint, arrebossada fins al front; catxaçuts els jayos; apressats els joves; am son gayato o branquilló a la mà, el brot d'aufabrega a l'orella, y la rialla en la boca; joyosos per retrobar-se... En tant el pati s'omplia, y s'engrossava la fogaça, acoblant-s'hi els feligresos, balbs y encongits pel gris, la Mariona hi repicava am furia... L'esclat de llurs conversas s'esbargia amunt, remorós y ferm com un salt d'aygua.

Ja s'aclaria... El jorn anava's assentant, assentant y fent-se; am traças d'abonançar-se... Empaytadas per la celistia, las ombras, s'apilotavan al lluny, confonent-se amb els núvols...

Ja no es veya cap estel... La taca de la lluna, deixatada y lletosa, sobreixia del ras, erta, llisa, sens brill; com reflexo de sí meteixa... Pels marges d'Ayguas-juntas arrossegava-s'hi la boyra, tèrbola, fumejant, com s'hi fessen formiguers o hi encenguessen palla... Tot se deixondia... El clap del serè, esblay-

mat encare, revestia's d'aquell to, suau y trasparent; barreja de color y llum, consemblant a l'irisació d'una perla. Boscos y conreus, torrents y viarons, marges y teulats; tot anava esclatant; tot ressucitava... Ja no s'hi veya la neu... el vent gelíu de la nit, reduhint-la am sos besos, maculà sa puresa, y a semblança de Loth, fou convertida en sal, en llordosa sal; liquant-se per més càstich... Arreu penjavan sos caramells; arreu s'escorria, feta ruixims, a raigs, enxaragallada... Las remors dels esquitxos s'esvahian amunt, onejant per l'espay; am la flayre dels matolls, els refilets dels aucells, el sò dels esquellerings y las posadas de las collas... El serrat no es veya encare... Endevinava's sa jayent, allà, per las llunyanas; més no passava d'un ombra; una ombra llarga y espessa, com clap de bosc hont hi batés un xàfech.

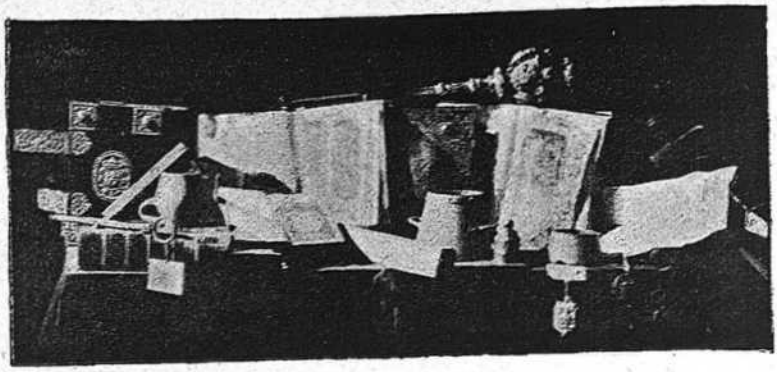
Esperant a mossen Josep, els feligresos, tots ne retreyan alguna... Ja no cabian al pati... Una taca negra y atupida, clivellada pels flams, donava compte dels matiners, acollats per la fogaça... La bubor de la gent, xica y grand, fugint de las canaleras, agavellava's al porxo, envoltada pels fatos. Uns s'hi ajeyan, mitj ensonyats, amb el cistell per coixí; altres hi esquirolejavan, frisosos, bescantant a mossen Josep per toca-tardà; ensems qu'alguns, imposats de lo d'en Pérot, se las havian de las ofrenas... Els rucs y las someras, fermadas pel xiprerar, que resseguia la tanca del cementir, sobrava'ls am sos brams; despariant-los y tot, am llurs jogaçaments y barallas...

La veu d'en Pau del Castell dominava la rondinadera. Se las heya del *morat*, de la passa del morat, que se n'hi emportà tres garrins en pocas horas... Visurant-los am compte, s'adonà d'aquella taca: un morat, encès y arrodonit, que s'els fixava a la gargamella, escanyant-los. «¿Com ho manegarem?»...—se digué en Pau. Barrinà una estona, y acudint-se-li qu'amb el foch els guariria, cremà la taca dels empiocats amb una pesseta ruhenta... «¡Mireu; com oli amb un llum!... Fets y grassos, que no sembla sinó qu'els bufin!...» La pensada d'en Blay, que duya un sac de tords per oferta, encuriosí als del rotllo... —«Renoy!... ¡N'hi hà un cent!... Com us hi haveu fet am tants?»—«Com?... S'en posaren a l'olivera y... pas cal dir-ho!... Una oliva al bec y una a cada grapa; que són tres, si no m'erro, y... clar!... ja hem fet batuda... Si?... Arrencan lo vol, lluco la joca, lo canyar del torrent, ribá ençà; espero qu'es faça nit; carrego el retaco y... au!... Am dos etgegadas ne vaig fer una estesa, que ni em cabian a las auforjas...»

Uns crits de «Ja ve!...» «Ja és ací!...»—van soptar-los la xerrameca... «Gracias a Déu!...»—hi afegian alguns coll-girant-s'hi. «Be qu'ha trigat enguany!...»

JOAN PONS Y MASSAVEU

(Acabarà)

Objectes històrics conservats a l'Arxiu

L'ARXIU MUNICIPAL

DE BARCELONA

Hi hà paraulas que no tenen per tot arreu el meteix valor y significació, perquè aquestos no tant depenheixen del sò com del sentiment qu'es desperta en l'ànima al sentir-lo. Las paraulas, tenen a més de la representació comú y generalment admesa, un sentit que podriam nomenar *subjectiu* y que cal tenir molt present quand s'escriu y fins quand s'enrahona.

Si un fill de Madrit, per exemple, sent parlar de la Diputació provincial, aquestos mots no el faràn pensar sinó en una roda de l'organisme administratiu malmesa pel desballestament polític, mentres qu'el català poc o molt pensador, al sentir la paraula *diputació*, pensa am recança en l'antiga generalitat y l'adjectiu *provincial* li recorda l'esquarterament de la terra catalana.

¿Què vol dir provincia? Divisió arbitraria inventada per esborrar la tradició, nivellar els caràcters, ofegar las iniciativas y disciplinar els pobles a tall d'exèrcits; la pretensió de substituir l'obra de la naturalesa per la reglamentació administrativa.

Tal fou la tasca que s'imposaren a França els jacobins. La nació, acostumada a la despòtica centralisació fundada y mantinguda per una pila de reys absoluts, cregué de bona fe qu'el jacobinisme era la suprema fórmula revolucionaria, y el dia que foren guillotinats els girondins, tot-hom anà adonant-se de què la Revolució ha-

via estat decapitada. ¡Pobres Girondins! ¡S'havian ficat a la gola del llop! ¿Com podia perdonar-los Paris l'atreviment de creure que més enllà de sas barreras encare hi havia França? Y am tot, hi hà un problema històric que dóna molt que pensar. ¿Com hauria anat el cop del 18 Brumari si el general Bonaparte hagués tingut d'expulsar de la Cambra als girondins, en lloch de trobar-se al devant d'aquells revolucionaris degenerats qu'es morian de ganas de ser comtes y ducs de l'Imperi?...

Reparo que la digressió va fent-se llarga. Tornant a lo que deyam, no hi hà dupte que la paraula *municipi* té en las antigas ciutats d'Italia, a Catalunya y en altres llochs un prestigi especial, perquè recorda segles de gloria. Condensa y sintetisa un grapat de fets que constitueixen tota una evolució històrica realisada a copia de lluytas y sacrificis. Enumera per sí sola, per la grand virtut de l'evocació mnemotècnica, las mil y una provas qu'en temps molt antichs donaren els nostres reys d'aquell sentit pràctic qu'és el primer dels dons polítics, y els nostres passats d'aquell vigor d'esperit qu'és la primera condició de la prosperitat dels pobles.

Llavors un hom desitja saber com y per quins camins y a costa de quins treballs arribaren els mercaders y els menestrals d'altras centurias a emancipar-se de la noblesa, a fundar el terç estat, a crear una democracia qu'a poc a poc devia acabar per transformar las nacions en la forma qu'es veuen are.

Per trobar-ho no hi hà més remey que pendre's el treball d'escorcollar els arxius ahont conservan els pobles llurs pergamins de noblesa y llegir els documents ahont dia per dia és recontada l'historia de llurs fets, de llurs avenços, de llurs penas y llurs victorias. ¡Si n'hi hà de dramas en aquells papers esgroguehits per obra del temps! La feyna de cercar-los és pagada amb usura pel goig de llegir-los. Y si l'arxiu perteneix a una ciutat de tant gloriosa historia com Barcelona ¡afigureu-vos quin be de Déu de fets curiosos e instructius s'hi troba!

Nosaltres eram ja un poble lliure, am corts llegislativas y municipis democràtics, quand boy tot Europa dormia ensopida en la que n'han dit la fosca nit de la edat mitjana. L'institució del municipi barceloní la féu, vers la meytat del segle XIII, En Jacme el Conqueridor, aquell grand rey que creà tantas municipalitats, y donà entrada en las Corts a l'estament popular, y donà impuls a las universitats per l'ensenyança de las ciencias, y posà el dret català tant per demunt del visigoth y el romà que fins prohibí que fossen aquestos allegats en judici.

De llavors ençà Barcelona ha anat colleccionant l'un any derrera d'altre un sens fi de documents de tota lley que són els justificants y el fonament de la sua historia.

Com ha estat ús y costum en las corporacions civils y religiosas abans de l'invenció de l'imprempta, el municipi de Barcelona manà copiar en un còdice las lleys generals de la terra, començant pel còdic dels Usatges y las ordinacions especials en diversos temps dictadas per la ciutat. Observant un jorn que no era del tot fidel ni correcta la dita transcripció, manà a l'escrivà municipal En Ramon Ferrer qu'en fes una ben ordenada y correggida, la qual començà en 30 de Novembre de 1345 y acabà en igual dia de l'any següent, essent conceller entre altres un Guillem de Vallseca a qui no cal confondre amb el famós jurisconsult comentador dels Usatges, conceller també y

compromissari per la ciutat en el Congrés de Casp. Aquêt còdice és el nomenat *Llibre Vert*, qu'es copià en un altre qu'en diuen *den Miquel Ferrer*; amdos exornats amb inicials de colors, més am molta sobrietat y no am la riquesa y elegancia que s'ostentaren al cap de mitj sigle en els còdices de la Generalitat recòndits en l'Arxiu General de la Corona d'Aragó. El *Llibre Vert* consta de 4 volums en foli major.

Llibre vermell.—Collecció de lleys y privilegis, 4 volums en vitela, sens miniaturas.

A la meteixa dels susdits pertany evidentment el *Libre dels Privilegis*, que conté una transcripció molt correcta del còdic dels Usatges, el cèlebre *Recognoverunt proceres* o aplech dels privilegis y costums de Barcelona, reconeguts y confirmats en el derrer terç del segle XIII per Pere el Grand, y una pila d'ordinacions y privilegis especials que revelan la grand illustració del trono y el poble nostres en els temps en què foren més estesas las preocupacions en tota Europa. Citarem per mostra entre aquêts tant notables documents els que segueixen:

«Item dos privilegis del emperador de Contestinoble segellats ab sageyl daur de la franquea que han los Ciutadanç de Barchinona en tot lo seu emperi e la I privilegi es de letra latina e laltre ab letra greguesca.—Item carta com los Conseyllers poden metre consols en totes parts sauu de Tuniç è de Bugia.—Item privilegi quel senyor Rey atorga que ell ne official seu no puguen detenir negun vaxell qui vaja sobre mar si ell nol havia mester per ost seu.—Item carta de confermacio feta per lo senyor Rey del privilegi que dos prohomens sien a les inquisicions criminals. E que daqui avant nos fassen en Barchinona turmenç novells sino aquells que la cort ha acustumats. E que negu no sia posat a turment sens coneguda de jutge.—Item carta del Rey en Jacme que si lo fill ho la filla entra en orde o pren marit o muller sens volentat de son pare o de sa mare o de sos amichs abans de .xxv. anys que no puguen guanyar dret negu de legittima del pare e de la mare.»

Molts més ne podriam citar; més fora cosa llarga y, per altra part, diversos autors n'han donat compte en llibres que tothom pot fullejar.

Enterats del dret escrit y del consuetudinari, transformat en llegislació escrita per molts privilegis y constitucions o lleys de Corts, trobem la relació dels fets qu'esdevingueren en la pràctica y exercici d'aquestos drets, llegint els *Dietaris* de la ciutat. Com en els del General de Catalunya, s'ha fet en eixos volums un aplech extremadament curiós dels fets més notables ocorreguts a Barcelona, amb un sens fi de detalls interessantíssims per l'estudi de las costums y l'indumentaria dels temps passats.

Aquesta especie de crònica de la ciutat diariament continuada compren els fets succehits desde 1390 a l'adveniment de Felip V, de modo qu'es començà 21 anys y 9 mesos abans qu'els *Dietaris* de la generalitat, qual primera data és el primer d'Octubre de 1411.

També és molt digne d'esser consultada la collecció de llibres de *Deliberacions*, que conté las actas y acords del municipi desde 1310 fins al dia. Allí es veu com se feyan las obras y lo que costavan, els mobles y ornaments que per las grands festas s'adquirian, la pompa y solemnitat am què aquestas se celebravan y molts altres detalls extremadament instructius y curiosos.

Collecció de ordinacions, avuy titulada *de bandos* y *pregones*. Enclou els publicats de l'any 1290 ençà: els moderns són impresos.

Collecció de contractes. S'hi troban els celebrats per l'Ajuntament desde l'any 1324 fins al nostre sigle.

Collecció de cartas Rèals formada per las que rebé el consell desde el començament del sigle XIV fins al regnat de Felip V.

Las cartas y privilegis de papas, emperadors, reys, prínceps, repúblicas, municipis, sultans y emirs d'orient, comtes, soberans, magnats y personatges famosos de totas nacions y diversas centurias són preciosos documents ahont poden estudiar-se el comerç, la marina, l'industria, las arts y las costums de

Interior de la sala principal

Catalunya en l'Edat Mitjana completant aixís els datos continguts en las colleccions demunt ditas.

Diversorum.—Aquesta consta de 7 volums en els quals se tracta de tota lley d'assumptos relatius al govern polític y econòmic de Barcelona. No cal dir si en té d'interès pels qui desitjan saber com s'administravan y governavan els municipis del braç reyal quand encare existian els furs de la nostra terra. Allí s'els veu funcionant en la vida pràctica com el gros volant que posava en mohiment tot l'organisme de la vella societat catalana.

Notularum.—Aplech de documents de diversas classes que també s'haurian pugut encloure entre els anteriors y hont se troban molts títols de cònsols ultramarins que procedeixen desde principis del sigle XV.

Cartas comunas originals rebudas desde l'any 1334 fins al regnat de Felip V y en sa segona part desde aquêt fins a finir el primer terç del sigle present, en qual època s'adoptà la costum d'unir cascuna carta a son respectiu expedient.

Secció estadística.—Compren en molts volums el padró antich de la ciutat, ahont se pot veure am quin fatich s'ofegà per espay de sigles dins el cercle de murallas que la tenian presa y encongida, fins qu'una alenada del progrés las enderrocà y, com riu sortit de mare, s'escampà Barcelona per sos voltants cobrint las hortas del pla y enfilant-se a las montanyas qu'el rodejan.

Collecció del clavari.—Documents relatius a l'administració municipal desde 1358 fins als primers anys del sigle passat.

Libre de coses asanyaladas.—No en parlem perquè ja s'ha publicat.

Els demés manuscrits existents en aquesta grand sala no difereixen dels que podrian trobar-se en qualsevol arxiu municipal sinó en la major importancia relativa del nostre, respecte a las demés capitals de provincia. Las lleys contemporanias no admeten iniciativas. Tots els municipis fan las cosas a la meteixa hora y de la meteixa manera; sols renegan en diversos dialectes de la centralisació qu'els asfixia.

En aquestas preciosas colleccions s'hi veu reflexat el geni metòdic de la nostra raça y enlloch podrian estudiar-se millor las creencias, els sentiments y las costums dels passats. Una tria ordenada d'aytals documents, feta am bona classificació y amb illustrat criteri, donaria an els estudiosos una grand obra de consulta y an els desocupats un entreteniment agradós y que força els aprofitaria. L'home no és com el bolet que solitari naix y viu en la boscuria. Si ens volem coneixe, devem començar per saber qui foren y com visqueren els nostres avis.

En una grand sala que dóna a la plaça hi hà diversos objectes de bastant valor arqueològic y entre ells un bonic reliquiari de plata daurada construit en 1611 per guardar uns òssos dels martres Sant Sebastià y Sant Fabià, arribats de Roma el 19 d'agost de 1586; un magnífic retaule pintat per Lluis Dalmau en 1445 representant a la Verge amb els concellers postrats a sos peus y als costats d'ella Sant Andreu y Santa Eularia: havia estat en l'antiga capella de la casa y després en la esglesia de Sant Miquel qual area ocupa avuy aquêt nou departament de la Casa de la Ciutat; un quadro a l'oli pintat en 1690 representant el descens de la Verge de las Mercès a Barcelona en 1218; un tapiç de 37 o 38 palms de llarch qual assumpto no està explicat encare; un fragment del famós *pendó de Santa Eularia* pintat a l'oli en el sigle XVI; alguns retratos de reys, etc.

En unas llargas vitrinas disposadas al mitj de la sala hi hà el *Libre d'insaculacions* am cubertas de vellut que fou carmesí, tancas, cantoneras y escut de plata: és de paper y molt voluminós; un exemplar dels *Comentaris* de Marquilles als Usatges de Barcelona, am la portada miniaturada; un Valeri Màxim amb orlas y vinyetas del sigle XIV; diversos documents firmats per Sant Francisco de Borja quand era virey de Catalunya, Lluis XIII de França, Capmany, etc.; dos privilegis atorgats a la ciutat per l'emperador Andrònic Paleòlech;

varios plechs dels sigles XIV y XV no oberts encare com mostra de la manera que tenian de tancar-los y diversos documents dels sigles XII y XIII.

En las salas anteriors hi hà un grand tapiç de 8 metres 25 cent. per 4 metres representant el siti de Rodas, un plano molt detallat de Barcelona en el sigle XVII y una pila de planos y projectes de la ciutat y dels monuments en ella construits.

La *Biblioteca* auxiliar és molt notable. Conté la collecció completa del *Diario de Barcelona* desde son primer número, publicat en 1792, fins al dia; la de la *Gaceta,* desde 1834; la de las *Sesiones de Cortes,* desde 1812, completa; la del *Boletín Oficial,* desde 1833; la legislativa; moltas obras referents a l'historia d'Espanya, de Catalunya, de Barcelona, etc.

Am tot, lo més notable d'aquest arxiu és son arxiver: un home feliç, perquè pot seguir sa vocació. Nasqué exprés per l'ofici qu'exerceix: té la memoria privilegiada de l'arxiver de mena que no necessita inventari ni catàlech, la paciencia de l'investigador que no es cansa de cercar datos y apuntar-los y l'amable mansuetut del funcionari que té una frase de cortesía per a la rebuda de cada desconegut y un rato de carinyosa expansió per la visita de cada amich qu'el va a veure per donar-li feyna. A D. Lluis Gaspar no se l'amohina may, no se li fa may nosa, perquè no hi hà res qu'ell faça tant de bon grat com servir al pròxim. Y això sab fer-ho ell sens frases d'efecte ni cumpliments estudiats: li surt del cor. Aquella cara rodona y rojeta que somriu amb els llabis, sempre a punt de dir paraulas amables y am sos ullets blaus y penetrants qu'us miran am catalana franquesa recorda els tipos de *bonhommie* illustrada que tant abundan en els arxius y bibliotecas del Nort. El senyor Gaspar és un septentrional transportat a Catalunya, que li ha donat el cor y la pensa del català castiç, incapaç de repudiar per l'admiració de lo present l'amorós respecte qu'es deu a las antigas glorias.

Tots els qui, com nosaltres, han freqüentat aquell venerable local, recordaràn haver-hi vist a un senyor d'edat, magre, d'ulls espiritosos y llabis somrients, fullejant un còdice o dexifrant un pergamí. Tots'el coneixem y li som amichs. Sab tant, que fins se pot permetre el luxo d'una modestia que no enganya a ningú, perquè prou sabem qu'és un grand arqueòlech y que ningú coneix aquí com ell l'indumentaria de la Edat Mitjana. Sobre certs assumptos històrics s'el pot consultar com a un oracle, estalviant-se la feyna de regirar documents y llibres. Els homens de lletras barcelonins estona hà que hauràn conegut que voliam parlar del nostro respectable amich D. Josep Puiggarí.

J. Coroleu

MONTALBA

NOVELA CATALANO-ROSSELLONESA DE CARLES BOSCH DE LA TRINXERÍA

TANT dintre el món de las nostras lletras com dintre el món de las de fòra casa, pocas personalitats—potser cap més—podriam ensopegar tant fàcils, tant transparents a l'anàlisis, com la de D. Carles Bosch de la Trinxería. Esperit senzill, recte, sencer, fet d'una peça, am tota l'homogenitat dels caràcters primitius o aislats, ens fa ofrena d'una obra artística que no té un doblech, ni una marrada, ni una giragonça de cap mena. Per lo que respecta a la fisonomía literaria de l'autor, la meteixa impressió de judici em produeix avuy el llibre que tinch entre mans que la qu'em va produhir en hora ditxosa aquell altre: *Recorts d'un excursionista*, mentre el fullejava jo, dolçament ubriagat per las aspras emanacions rehinosas dels selvatjes abets y las suaus fragancias de salvias y romanins qu'aquell volum conté com vas d'essencias aromàticas. Igual are qu'allavoras, s'em revela ben clar el temperament descriptiu de l'inspirat paisatgista de la montanya pirenàica; igual are qu'allavoras s'em mostra sense reservas el pintor impotent per modelar las entrebancadas sinuositats de la figura y societat humanas.

Si entre els primers reculls qu'el Sr. Bosch va dar a la prempsa y aquêt llibre (que provo de judicar) ressurten diferencias, són solament diferencias de proporció, y totas en detriment de l'actual *Montalba*.

Y sinó... comparem.

Què ens va dar el Sr. Bosch als començaments de la seva carrera literaria? Una deliciosa serie de notas—excursions, viatges, caceras—hont, acaparant-ho tot l'espectacle de la naturalesa, l'autor s'hi trobava al seu plaher, amollant la brida a las sevas facultats nativas de descripció.

Y què ens ofereix avuy? Una obra que titula *novela*, és a dir: estudi de vida social, hont s'hi troba encongit, desorientat, *déplacé*, com home que pinta una realitat que no veu y sobre tot... que no sent.

En aquesta provatura de viatge qu'ha vulgut fer de desde la naturalesa descrita a la societat analisada, es pot ben dir qu'hi hem perdut tots: hi ha perdut ell, qu'ha hagut de contrariar y capgirar el propi temperament artístic, prenent un nou camí a què tal volta l'empenyian crítics amichs, però irreflexius; hi hem perdut nosaltres, que, aixís, veyem escursada la nostra

racció d'emoció estètica. Y més que ningú hi ha perdut l'obra qu'es restringeix en el sentit d'estudi natural (que precisament és el punt fort del nostro autor) y en cambi es dilata llastimosament en el sentit social, part flaca, flaquíssima de l'ingenu escriptor montanyès.

Per fonamentar semblants afirmacions, començaré per demostrar la deficiencia (o millor nulitat) psicològica del món quasi cosmopolita qu'intervé, influeix o s'esmenta en el desenrotllament de *Montalba*. No em caldrà altra cosa per fer el meu fet que posar en llista el principals personatges de l'obra, afegint-hi sa respectiva fisonomía moral-intellectual, segóns els meteixos calificatius am què els caracterisa l'autor en el text de la novela. Aixís veurem com ressalta la monòtona *bonhomie* de semblants figuras, absolutament falsas, com informadas totas ellas en un optimisme absolut.

D. Josep Margeneda: honradíssim, home de be, instruit, formal y avaro (*)

D. Ramon Margeneda: afectuós, formal, serio, ple d'honradesa, apreciat, benvolgut y resignat.

Victor Margeneda: aplicat, serio, bondadós, intelligent, instruit, estudiós distingit, amable, correcte, generós, sensible, *iovial y un xic melancòlic.*

D.ª Ursula Marsillach: tipo de muller cristiana, educada, molt instruida, ordenada, econòmica, entesa, igual de caràcter y resignada a la voluntat de Déu.

Mossen Ignaci: bon sacerdot, jovial, franc, despreocupat, bon amich y bon company.

El matrimoni Soler: ell; amich de l'orde, econòmic, dèbil (**), home de be, franc; ella: bona dona, malhumorada pels nervis; tant l'ún com l'altre: afectuosos, amables, de cor obert, tipo de la familia catalana.

Cristina: bondadosa, sensible, dolça seria, reflexiva, franca, oberta, alegra, candorosa, serena, espressiva, afectuosa, suferta, resignada, ben educada y instruida.

Lluisa: bona amiga, jovial, ajogaçada, riallera, superficial, (***) coquetona y carinyosa.

Fanny Morel: *demimondaine* eleganta, graciosa, amable, llànguida, amorosa, apassionada, amb amor sincer, verdader (com un primer amor), tant o més dominada pel cor que pels sentits.

M. de Crozilles: valent, simpàtic, digne d'estimació y afectuós.

Baronesa de Mauleon: dama del grand món, instruida, simpàtica, caritativa, agradable, espiritual.

Y pel meteix istil segueixen els altres personatges menos importants, dignes tots de canonisació, tant els del «món luxós» d'Amélie, «societat esculli-da, refinada, d'alt to» (!) com els criats de Montalba «molt honrats y servicials» y els cerclayres, duellayres y carboners, «gent de bon cor y honrats treballadors.»

(*) Lo d'*avaro*, que podria realment ser una variant distintiva de caràcter, no es llegitima may, no trascendeix per res ni en el curs de l'obra, ni en l'atavisme dels successors.

(**) Aquesta debilitat tampoc es llegitima may en el desenrotllament de la novela.

(***) El calificatiu tampoc es justifica, perquè el personatge a qui s'atribueix resulta molt discret y perspicaç.

A part de què no és pas tasca de novelista això de fixar amb un rengle d'epítetos—y menos tant absoluts—la característica dels personatges, sinó qu'aquesta deu deduir-se de las sevas modalitats d'acció en el successiu contacte de medis, relacions y circunstancias exteriors... deixant, com dich, de banda tot això, pregunto yo are: és possible fer novela am semblants elements? És evident que nó, perquè per fer novela, per fer vida humana són precisos homes, homes de carn y òssos, de sang y de nervis, de complexitat de sentiments y de passions, de vicis y virtuts, d'herencia y educació, de temperament y de caràcter... no, no simples mònadas, ni entelequias d'imaginació candorosa que, per la seva superioritat ètica y senzillesa psíquica, podrian tal volta servir per figuras de pastoral de Longus, o d'èglogas de Virgili o de Galateas de Cervantes y Florian... però que no bastan, ni de molt, per la reproducció literaria de la societat moderna, torturada pels embats de selecció y lluyta per l'existencia.

Quin interès ni emoció poden promoure'ns els dits y els fets d'uns *entes* qu'en comptes de pròxims y semblants nostros, tenen més aviat l'apariencia d'autòmatas artificiosament articulats per dur endevant els designis de l'autor, establerts *a priori*, sense la més petita mira de realitat viventa? Cap. Per xò van y venen y a penas els sentim, passan y am prou feynas els veyem, parlan y no convencen, obran y no interessan, pateixen y no commouen... Perquè? perquè els manca lo millor: la consistencia del natural, el calor d'humanitat, com deya el pobre Revilla. Més qu'individualitats objectivas extretas del món exterior, són estats subjectius quasi ideals, quasi perfectes que revelan la personalitat venerable, generosa, enlayrada, de qui apaciblement els ha imaginats.

Aixís passa que d'entre els personatges que dibuixa en *Montalba* el senyor Bosch, prenen quelcom més de realitat aquells que radican en esferas antitèticas a las de l'autor, com si pel seu allunyament d'origen y estat escapessin millor a l'influencia candorosament subjectiva de l'escriptor montanyès.

Això fa potser qu'en el conflicte amorós, qu'es ventila y serveix de base a la novela, resulti—tal volta contra las previsions de l'autor—molt més simpàtica per humana la *demimondaine* que la senyoreta de sa casa. La Morel, aquell àngel negre de l'amor, que potser no és responsable de la fatalitat que pesa sobre ella (puix l'autor no ens diu res del seu passat) s'ens presenta com tipo d'abnegació y sacrifici, dona sincerament apassionada, que s'entrega cos y ànima, qu'arrisca el nom en dia d'escàndol y arrisca la vida en nit de tempestat, arrostrada pel amor que li abrusa las entranyas... y en cambi la Cristina, l'àngel d'alas rosadas, és una noya excessivament passiva, fins dintre la vida de familia, que passa tot el sant dia sumiquejant y brodant estovallas d'altar y que pel mal d'amor no troba més remey que fer novenas a Sant Josep.

No podria ser qu'aquesta derrera fos d'inventiva de l'autor y aquella primera producte de lecturas literarias?

Tocant a conjunt y proporció de parts, dech dir francament que *Montalba* guanyaria moltíssim si l'autor hagués espurgat bon xic de la molestosa fulleraca qu'inútilment l'enfarfega. Exemple: aquell etern afany de detallar els usuals quefers de la vida diaria fins quand no tenen res de característic ni ajudan en lo més mínim a la visió del conjunt; altresí: aquellas embafadoras

y desusadas cortesanías y obsequis am què es cumplimentan mutuament y a cada instant els personatges de la narració; altresí y el més important: l'extemporania introducció en el text de trascripcions d'altras obras, de citas d'autors agens y fins de reflexions propias, (teorías filosòficas, màximas morals, datos històrics, consells pràctics, opinions lingüísticas, receptas culinarias) que destrueixen a grat-scient la majestuosa impersonalitat que tant be escau a la novela.

Si respecte a istil, la narració peca de fluixa, desidiosa y poc castigada, com a vocabulari és un verdader model hont tots devem estudiar y apendre, malgrat certs galicismes y sobre tot castellanismes qu'el desfiguran y enllet-jeixen.

Per més qu'em dolgui—Déu sab si em dol!—també s'han de posar reparos a la part descriptiva dels sitis hont l'acció es desenrotlla, perquè si la pintura de naturalesa porta ben be el segell de l'artista qu'am tanta intensitat de color y relleu sab reproduhir-la, trobo, no obstant y això, que en molts passatges hi són de més tantas digressions folk-lòricas, botàniques, topogràficas, geològicas, estadísticas, itinerarias que podrian sens dupte tenir lloch propi en *Recorts* o *Pla y Montanya*, però que fan nosa en *Montalba*, que com poema novelesc hà de mirar-se baix el punt de vista de l'*Art* y no pel cantó de l'*Excursionisme*.

Més si prescindim d'aquest inconvenient... qui sinó en Bosch de la Trinxería podria en la nostra terra suggerir-nos la visió de la pintoresca vall de Montalba o l'enrunat Casal de la Molina, el llegendari abet del cingle de l'Ós, el cònic fornell dels carboners, las encastelladas dogas dels duellayres, la geòrgica cullita de las castanyas, l'industriós rusc de las vespas, l'afrau terrible d'Anníbal, las gorgas espantosas del Mondany? Qui sinó ell sabria fer reviure sobre el glaçat paper aquella comarca fronteriça am sas gorgas y fondaladas, sas alterosas serras y frondosas valls, sas brugents cascatas y encaixonats torrents, gorchs feréstechs y timbas insondables?

Qui sinó ell sabria dar vida an aquestas boscurias inextricables d'arbres centenaris qu'amb els cimalls tocan al cel, y qu'are sonriuen, daurats pel sol ixent o ploran a la nit am llàgrimas de rosada qu'are s'ensopeixen entumits per l'espessa broma o es reviscolan aixeribits pel ventijol, qu'are s'ajupen deixuplinats per la pedragada o es recargolan assotats per l'huràgà, qu'are fressejan cofoys a las caricias per la brisa, o bramulan de rabia atormentats pel canigonenc; qu'are reviuen am galas de verdor o qu'are moren emmortallatsper la neu..?

Oh, Mestre y Patriarca!

Perquè vols abdicar aquêt cingle, qu'és el trono desde hont fas retrunyir els cants selvàtics qu'entonas a la Mare Terra?

Qu'et creus no estar prou be com yo are et miro, sota el dosser de l'abet gegantesc qu'am son brancatge simètric va teixint coronas al cantor olímpic de l'alterós Pireneu?

Que no estàs encare prou content de què l'àliga reyal rodi y volti sobre el teu cap en círculs majestuosos?

Ni de què la boyra baixa, com nimbe de gloria, t'envolcalli de vaporosas cintas?

Ni de què sota els teus peus s'extengui, boy rodolant, la clapissa que, estimbada de la serra, va maculant de tacas grisencas la catifa verda de grèvols y boixericas?

No ambicionis res més, estimat Mestre; no abandonis ton esplèndit reyalme per devallar al gorch negre del cor humà hont las grands passions y las petitas miserias renyeixen batalla tant crudel, tant sagnanta, qu'escaparà sempre a l'augusta serenitat de la teva ànima enlayrada.

RAIMOND CASELLAS DOU

A MOSSEN JAUME COLLELL

SENYOR Y AMICH:

JA fa més de mitj any qu'em vareu aturar un dia, soptadament, a la Portaferrissa, per fer-me saber qu'ens preparessim a rebre una pallissa literaria, tirant per terra totas aquellas *innovacions* ortogràficas que nosaltros gosavam calificar de *científicas*. Me vareu dir que fariau un article en forma de carta a l'Apeles Mestres, apostrofant-lo per haver acceptat en el seu poema *Gaziel* las nostras extravagancias.

Vaig comunicar la vostra amenaça *ex-catedra*, als companys de L'AVENÇ, y hem estat mesos esperant-la, fins qu'en el derrer número de *La Veu de Catalunya*, prenent peu de la publicació de *Montalba* (novela del Sr. Bosch de la Trinxería, hont l'autor accepta en sa totalitat las reformas que fins are hem introduhit en el català escrit), ens surtiu amb un dels articles més desgraciats qu'hagin brollat de la vostra ploma; y això que n'han brollat tants.

Que l'article promès fora lleuger, ja m'ho pensava prou jo, que, sobre no creure-us cap figura literaria, judico el vostro temperament, aixelebrat y atrabiliari, el més poc apte per dedicar-vos a qualsevol treball d'estudi y d'investigació. No cal més que veure tot lo qu'heu produhit volent tenir caràcter serio: tot és o be fluix o be incomplert.

Però, am franquesa, creya també que, amb el temps qu'ha mitjançat de la promesa al fet, vos haguera vagat estudiar y aconsellar-vos, no sia sinó per *terrassar-nos* boy presentant algún argument.

Més anava errat: no sou vós el contrincant noble que veu am mira generosa al company de causa, ni el sabi qu'emet una opinió contraria am llealtat y franquesa, ni el català entusiasta que tracta d'igual a igual, com entre gent animada del meteix bon desitj. No: a vós no us plau sinó el jovent que fa propaganda de lo que voleu; y el qu'estudia y treballa per altres camins, per cert molt apartats del vostro, us fa nosa, y us creyeu que d'una escombrada olímpica el treureu d'un camp que voliau tot per vós. Y per fer escombrada d'aquêt no us calen estudis ni arguments; vós els senyaleu amb un gesto de Pau Claris de per riure, o d'una plomada de mestre els *escarmenteu*.

Per nosaltros, desgraciadament per vós, el vostro fuet té la tralla esfilagarçada, las vostras armas no punxan, y per xò no ens sentim de las fuetadas ni de las feridas. Ni us regoneixem autoritat suficient, ni us volem per mestre, perquè las vostras lliçons no ens aprofitarian; perquè en temps de llibertat no considerem sinó las lliçons que tenen fonament científic.

El vostro article ens autorisaria a respondre al despreci amb el despreci, a l'insult am l'insult. No ho volem fer.

Ens acuseu d'haver enganyat al Sr. Bosch de la Trinxería. Prou sab tothom, per poc qu'ens conegui, que nosaltros no enganyem may. Qu'hem trasmès sempre clarament al paper lo que teniam al cor o a la pensa am tot el fervor dels convençuts, y qu'estem sempre promptes a donar explicacions de lo que fem, com are recentment am las conferencias del *Centre Excursionista*, n'és testimoni el qu'hagi llegit un sol número de L'AVENÇ. No fem com vós, al començament del vostro article, al dir que no pensavau ocupar-vos de las nostras reformas ortogràficas (*innovacions* segons vos), quand fa temps que no haviau pas amagat el vostre intent, no sols a mi, sinó a més de quatre, com ens consta.

¿Perquè no ens vareu pegar arràn de la publicació de *Gaziel*, com me vareu dir? Tal vegada pressentiau que l'Apeles Mestres és prou independent per no fer cas dels vostros anatemas.

¿Perquè ho heu fet are arràn de la publicació de *Montalba*? Aviat heu comprès qu'al sincer escriptor Sr. Bosch, que viu lluny de Barcelona, que per naturalesa no compendria, encare que hi visqués, las mesquinesas que fan qu'es publiquin articles com el vostro; que bondadosament se decanta a tot lo nou que siga natural, bo y clar; y que per lo meteix es va posar al costat nostro al cap de pocas conversas; us hi podiau presentar am tota l'autoritat que us dóna la vostra *personalitat* literaria, am tot el respecte que us proporciona el ser canonge y la força que us val el tenir a la mà un periòdic.

Però lo més trist per vós és qu'el vostro escrit, a més de mala fe, acusa ignorancia. El que, segons vos, *va més ben calsat de la colla modernista* (sense voler dir que tots els demés no estiguem en disposició de fer caminadas), s'ha entretingut a fer notar las taras ortogràficas y de sentit comú qu'abundan en l'article en què preteneu tirar pel fang els nostros estudis d'una manera tant desinvolta.

El temps vos vagarà per convence-us de què lo que nosaltros fem no són *probaturas passatgeras* ni *capritxos personals*; y si és que tenim rahó, no dupteu de què cada dia veureu més solidadas y extesas las reformas que són avuy l'ànima de la nostra propaganda.

Diheu qu'el catalanisme està en descomposició. Als nostros ulls, que veuen amb optimisme, vós hi heu contribuit en grand manera. Regoneixeu que calen reconstituyents: nosaltros creyem qu'el millor reconstituyent, en aquêt cas, és l'estudi; per xò estudiem y tenim el pressentiment de què reconstituhirem.

Vós heu cregut, aquesta vegada, que us trobavau en el cas de fer un article sobre quàlsevol de las petitas qüestions que tant sovint vos fan trempar la ploma. A poc a poc y am temps coneixereu qu'anavau errat.

Per tot lo que no siga aqueïxa qüestió, en la qu'heu demostrat entendre-hi tant poca cosa, vos ofereix una cordial encaixada el vostro amich

J. MASSÓ TORRENTS

CAMPANYA LINGUISTÍCA DE «L'AVENÇ»

ANTECEDENTS, TEORÍA GENERAL, SOLUCIONS PRACTICAS

Conferencias donadas en el «Centre Excursionista»

PER

J. MASSÓ TORRENTS, J. CASAS-CARBÓ Y POMPEU FABRA

I

12 de Novembre

COM ÉS QUE *L'Avenç* S'HA LLENÇAT A LA REFORMA LINGUÍSTICA, PER J. MASSÓ TORRENTS

Extracte

Ens decidim a exposar en públic las nostras ideas després d'haver-ho fet desde las planas de L'AVENÇ, aprofitant la primera ocasió que s'ens ha presentat de poder entrar en brega, gracias a una conferencia donada en aquêt *Centre* pel distingit catedràtic Sr. Rubió y Lluch. Nosaltros hem fet per are de la llengua el principal objecte dels nostros estudis, considerant-la l'element més necessari per un poble que vulgui tenir personalitat propia y la primera arma per defensar las sevas aspiracions y els seus ideals.

Unicament la circunstancia d'haver fundat L'AVENÇ y per procedir amb ordre cronològic fa que siga jo el primer en parlar-vos. No faré sinó posar-vos en antecedents, per lo qu'hàn de dir en Casas y en Fabra: exposaré els ideals de L'AVENÇ fins a entrar-hi els dos esmentats companys, perquè us feu càrrech de com estava preparat per rebre'ls y fer-se el campió de la reforma lingüística.

En L'AVENÇ hi germinava desde un principi, encare que d'una manera primitiva e incomplerta, l'aspiració a cumplir un fi modern apropiat a las circunstancias de la nostra època. S'ha procurat reunir firmas de tots els camps, donant la més ampla llibertat als escriptors, la franquesa més grand ha dominat en las críticas y s'han discutit homes y teorías sense prejudicis ni exclusivismes. Sobretot en l'època d'en Perés y del malaguanyat Lopez Oms, L'AVENÇ va empendre més volada, fent-lo entrar en Perés de ple dintre el naturalisme en art. Lo qu'haviam fet en els primers temps era imperfecte, ignocent; però avuy, al contemplar-ho passats dèu anys, fins ens arriba a fer bon efecte, y ens convencem de què d'allò havia de venir l'estat actual; més a més quand quasi totas las manifestacions de l'humanitat s'han anat desenrotllant desde llavoras dintre el meteix sentit d'aquellas nostras aspiracions incomplertas que sentiam.

Tant l'art com la ciencia estudian avuy a la Naturalesa y a l'Humanitat franca y directament, sens ideas preconcebudas ni trabas que lliguin, preocupant-se sobretot de sorpendre lo més aproximadament possible, a la veritat. Y com per revenja, al surtir de las trabas acadèmicas y uniformistas fillas de l'època del Renaixement, fins han arribat a exagerar la nota, fent y subdividint escolas que no precisan per produhir l'obra artística.

Tota entitat política o artística, procura sobretot obtenir caràcter propi. Això és lo que fa la diferenciació d'individu a individu, de raça a raça, y això és

lo qu'ha donat especial segell a las manifestacions artísticas de cada poble y de cada època.

Però per què aquêt caràcter o temperament propi puga donar veritables resultats, no cal qu'el tanqui dintre d'una especialitat l'home, o dintre d'una regió tl raça, sinó que deu ser fill del contacte y mutua correspondencia am tots sos semblants, o be am tots els pobles, obehint a tendencias naturals de tot organisme vivent y sociable. Convé, en fi, una universalisació per arribar a obtenir aquêl caràcter propi; així com la Naturalesa universalisa en la surtida del Sol y especialisa en la diversitat dels celatges.

Quand un poble, en lloch d'obrir-se a totas las influencias, es decanta a una de determinada, corre el perill de perdre lo que tingui de propi, ofegat per una centralisació que, si be alguna vegada pot donar resultats pràctics y saludables, és, en general, funesta pel poble dominat, com bon exemple en presenciem tots els catalans.

Lo que cal pel be de las nacionalitats és un equilibri entre l'importació y l'exportació com el qu'estableix el comerç, però moral y intellectual.

La manera com s'ha anat dividint el camp de cada ciencia antiga, donant una diversitat d'estudis extraordinaria (conseqüencia natural d'esbrinar tot lo existent), lligats al meteix temps per una solució de continuitat que va d'una ciencia moderna a l'altra, trencant límits, fent-ho tot digne d'observació, és un fet que ve a comprovar lo que dihem.

Un dels caràcters més distintius de l'època nostra, és el de desemmascarar el prejudici y la preocupació, y el d'aixecar al meteix nivell d'estudi tot lo que la Naturalesa y l'Home ens mostran devant dels nostros ulls en la vida de la que formem part; lo bo y lo dolent, lo bonic y lo lleig.

D'aquesta manera de sentir, tornant a lo qu'ens rodeja després de temporadas de divagacions y somnis, tornant a la llar després de mals viatges, ha sigut fill el naturalisme. Y avuy, obehint a l'esperit del dia, per tot arreu hont hi havia una nacionalitat adormida, hi ha hagut un despertament; y tot poble que s'ha vist am llengua propia, que s'ha sentit am caràcter propi, ha renascut a poc a poc, reclamant la restitució de la seva personalitat temporalment apagada: ajudant-se de què l'art y la ciencia, amb el panteisme y el naturalisme moderns, no desprecian cap element de l'humanitat ni de la naturalesa per petit que sigui, ha romput tots aquells frens polítics, socials y artístics del món clàssic, de manera que regionalisme y naturalisme han vingut a ser una meteixa cosa.

Aquestas nacionalitats, absorbidas y dominadas durant l'època del Renaixement,—quand política y art se concebian baix una idea falsa, ja que es prenia per reglas y per nort, una altra època que no era la seva—s'han recordat amorosament de la Edat Mitja, època de caràcter propi bastant diferent de com ens la pintavan els escriptors del sigle XVI y XVII.

Trobem sobre tot l'Edat Mitja molt dividida, y que las divisions de nacionalitats solen correspondre a la de raças. L'empenta nova que va dur el sigle XIII prova que las ideas estavan ben preparadas. Las relacions artísticas y políticas eran bastant íntimas; tot s'encomanava depressa d'una nació a l'altra, y prova en tenim a Catalunya.

L'art gòtic, nascut a França, s'escampa aviat per las altras nacions, y a Catalunya pren un caràcter marcadíssim y apropiat amb el dels catalans.

Lo meteix passa am la nostra literatura. Neix també de las *cançons de gesta* y dels *fabliaux*; però, ¿quin caràcter més propi no pren desde qu'el rey en Jaume trenca la tradició d'escriure en llatí, y, deixant-se de formas aprovençaladas, com feyan els poetas, usa la llengua vulgar catalana en la seva *crònica*? Un esplet de cronistas, com no té cap altra nació, segueixen al monarca extraordinari, donant a la nostra literatura una fase realista y sincera. Fins els pensadors y propagan-

distas, qu'a tot arreu són prou confosos y divagadors, tenen, entre nosaltres un estil planer y corrent y donan a coneixe un ideal ben humà. L'exuberancia de l'escola valenciana (filla d'Italia) demostra una decadencia y prepara l'influencia de Castella, tot sent incomprensible pels catalans. Fora de bon fer, y donaria llum sobre el caràcter de dos pobles, un estudi comparatiu entre el català Francesc Eximeniç, sincer, càustic y grave d'estil, tractant am molt pit assumptos del seu temps, y el valencià Roiç de Corella, preocupant-se excessivament de la forma y tractant assumptos mitològics.

Barcelona decau, Valencia prepara l'influencia castellana, y Catalunya, perdut el caràcter, prefereix no produir literatura ni art.

Y las influencias qu'han vingut de l'Ebre han sigut sempre funestas per la nostra terra, mentres que las bonas en art, ciencia y política ens han arribat passant els Pireneus, y s'han assimilat més a la manera de ser del nostro poble

El despertament actual hà de donar una hora o altra, caràcter propi a la nostra nacionalitat, perquè de grat o per força anem a remolc de l'ambent naturalista qu'are es respira.

L'influencia castellana que desde fa tant temps pesa sobre nosaltres, sense que may arribi a triunfar, ha impedit qu'el moviment actual tingués segell marcat.

S'ens ha malmès la llengua de part de fora, sobretot en el llenguatge escrit; molts són els escriptors qu'en cas de dupte de català s'aconsellan am la *Academia Española*, la que dicta y força la llengua del geni més distint de la nostra entre totas las llatinas. Prou ens n'adonem nosaltres qu'ens trobem en un treball de depuració de la nostra llengua tot revestint-la com a idioma modern. Sort de qu'el llenguatge parlat ha conservat la sava.

En literatura sí qu'ens va imposar de valent el gènero castellà. Encare avuy en els Jochs Florals, que representan la primera etapa del nostro renaixement, estacionaria, hi abundan odas, elegías, himnes, ni més ni menos com si fossim en aquellas èpocas de grands emperadors y de literaturas cortesanas. Alguns han vulgut ser modernistas, variant els temas, cantant l'*industria*, el *ferro-carril*, l'*electricitat*, però tancant-se dintre els vells procediments, y sens ferse càrrech dels seus entusiasmes momentanis y de què el progrés vol dir evolució constant, y sense fi.

Are, el que d'una manera soptada, es dedica a l'estudi de las cosas passadas, sense un ideal modern qu'el dirigeixi y am criteri pessimista sobre l'estat actual de las cosas de la nostra terra, corre el perill de deixar-se dur per l'amor despertat pel coneixement d'una època determinada, y fins, de caure en l'error de voler habillar a la Catalunya d'are am vestits passats de moda, com si no hi haguessin sigles de per mitj, sense fer-se càrrech de què Catalunya ha combatut com els altres paisos per las ideas modernas, y sense veure qu'a través dels temps hem anat transformant, emmotllant y modificant la nostra llengua, costums y caràcter, qu'avuy conservem amb una vitalitat extraordinaria.

Aixís sentia, aixís pensava L'Avenç, quand va unir-se-li el reforç d'en Casas y d'en Fabra.

Aquêts dos companys que sense saber-ho l'ún de l'altro feya anys es dedicavan a l'estudi de la nostra llengua amb els meteixos procediments, quand se van veure per primera vegada encare no fa un any y mitj, es van trobar am la sorpresa agradable, ja qu'el fet venia a reforçar las conviccions de tots dos, de què coincidian en la manera de resoldre el problema lingüístic.

Varias vegadas L'Avenç s'havia queixat de l'anarquía existent entre els escriptors catalans en materia de llengua, de manera que l'ideal de la nostra revista es venia a completar en la reforma lingüística.

Am pocas conversas em vaig convençe de qu'am l'associació d'aquêts nous

elements, las tendencias y fi de L'AVENÇ quedavan definits; y ja desde alashoras varem decidir, d'entre els diferents estudis que L'AVENÇ hà d'entrependre, començar pel primer, pel més vital en las circunstancias actuals, per l'estudi de lo qu'ens hà de ser via segura per arribar a obtenir la revindicació del nostro poble, això és, la llengua que parlem.

Am prou feynas fa un any d'aquesta resolució, y nosaltres meteixos ens sorprenem dels falaguers resultats pràctics de la nostra campanya lingüística.

A partir dels primers articles publicats per en Casas a las derrerias de l'any 1890, s'han insertat en L'AVENÇ una porció de treballs de molt distintas plomas, acullint, amb entusiasme els qu'ens han comprès, totas o la major part de las nostras reformas ortogràficas; ha vist la llum la notable *Gramàtica* d'en Fabra; el delicat y llegit poeta Apeles Mestres l'accepta en las sevas obras amb espontanitat y convenciment; l'escriptor montanyès Bosch de la Trinxería l'admet en sa derrera novela *Montalba*; tot això sens esmentar las petitas influencias que remarquem en algunas de las publicacions catalanas qu'es preocupan de la manera d'escriure.

Y per part de dins, cada dia ens trobem am nous companys que venen a donarnos ajuda, que sense ser procedents de cap camp catalanista, escriuen en català perquè és lo natural, perquè és lo qu'es deu fer a Catalunya.

Això és lo qu'hem obtingut després de treball, estudi y perseverancia: a despit del vuit que volen fer entorn nostro alguns elements catalanistas apassionats y malvolents.

En aquêt CENTRE que, com L'AVENÇ d'are deu la seva vida a una fusió, y hont és tradició el treballar pel coneixement de las cosas de la terra, hem trobat la porta oberta, y ens hem llençat a exposar algunas de las nostras conviccions en materia de llengua y a explicar las reformas introduhidas en la nostra revista.

Per las pròximas conferencias us fareu càrrech de què el nostro intent és estudiar la llengua viva d'un poble viu, y us convencereu, tal vegada, de què si el català escrit d'avuy no ha conquistat tots els cors, és perquè no és prou català.

La nostra empresa és patriòtica, y amb aquêt convenciment seguirem els nostros treballs d'estudi y de propaganda am tota la seguretat y constancia qu'ens dóna la nostra bona fe.

Per la meva part és tanta, que fins contrariant el meu temperament y inclinacions naturals, m'hi exposat a dirigir-vos avuy la paraula sense saber-ne.

Reclamo de vosaltros la meteixa bona fe y atenció, per lo qu'hàn de dir-vos en Casas y en Fabra quand entrarán de ple en l'estudi de la nostra llengua.

II

24 Novembre

QUIN HA DE SER EL MODERN CATALA LITERARI, PER J. CASAS-CARBÓ

Extracte

Un dels senyals més eloqüents del renaixement d'una nacionalitat que té llengua propia és la producció d'una literatura servint-se de la llengua nacional. Com més grossa sigui aquesta literatura, com millor refleteixi la vida del poble an el qual va dirigida més ben compresa serà per aquêt, millor podrà satisfer a las sevas aspiracions vagas y latents a desenrotllar un organisme polític qu'escaigui a la seva manera de ser. Vêt-aquí perquè el poble català encare que d'una manera informe y vaga, sent la necessitat d'una literatura propia que brolli espontania de la seva conciencia y que sigui l'instrument poderós per la seva regeneració política. Essent la llengua el medi d'expressió de què se serveix la literatura en l'accepció més ampla de la paraula,—talment qu'en aquêt sentit es pot

ben dir que literatura y llengua escrita són una meteixa cosa,—es fa a tot-hom ben evidenta la grandíssima importancia que té el problema lingüístic, tant per la producció literaria, com per la regeneració política d'un poble.

Dada ja doncs com resolta la qüestió de què hem d'escriure en català, s'imposa immediatament el problema de com hem d'escriure; de quin català ens hem de servir; de quin hà de ser el modern català literari. Y nosaltros dihem qu'el català literari serà aquell que millor respongui a la necessitat de produhir obra literaria y a servir de vehícul a totas las ideas de progrés y de regeneració de la patria nostra.

Quinas condicions hà de tenir la nostra llengua?

Ser lo més catalana possible. Poder servir pel major número de catalans que no vulguin deixar de ser-ho.

Hà de poder servir per totas las manifestacions intellectuals escritas de la nacionalitat.

S'hà d'acostar tot lo possible a la llengua parlada a fi de tenir en aquesta una base sòlida y viva.

No hà d'oblidar qu'és una llengua novo-llatina y per lo tant germana de las altras fillas del llatí.

Hà de seguir las bonas tradicions de l'antiga llengua catalana escrita que siguin compatibles am la manera de ser moderna de la llengua.

Hà de tenir un sistema fonètic, morfològic y ortogràfiic lo més perfecte possible per a facilitar el seu coneixement y la seva adopció.

Totas aquestas condicions creyem qu'hà de tenir el català literari. A què las tingui dirigeix els seus esforços el grupo de L'AVENÇ. Mètodo seguit: l'estudi directe de la llengua nostra en las sevas dugas manifestacions, parlada y escrita; y el comparatiu amb el llatí y am las llenguas novo-llatinas germanas de la nostra. Y dem una forta importancia a la llengua parlada perquè no és obra d'erudit fret y indiferent la que nosaltres fem, sinó obra de patriota, y perquè no som d'aquells qu'acostumats solament a estudiar llenguas mortas creuen que la missió del gramàtic y del lingüista es redueix a analisar textos escrits sense suspitar l'interès que puguin oferir a l'home d'estudi els textos vius o sigui la llengua parlada qu'és la llengua per antonomasia. No movent-nos are del camp català tenim, doncs, per la formació del català literari modern, primerament la llengua parlada y segonament la llengua escrita.

Tenim are, que baix quatre aspectes es poden estudiar els materials d'una llengua: el fònic, el morfològic, el sintàctic y el lèxic. La fonología estudia la llengua considerant-la unicament com una associació de sòns articulats, fa l'inventari d'aquêts sòns y inquireix las lleys que regulan llur combinació. La morfología estudia la paraula feta, la forma tal com la donan las lleys fònicas de l'idioma. La sintaxis y el lèxic ens donan el valor ideològic de la paraula y l'inventari de la llengua.

Estudiant desde el punt de vista fònic el català parlat ens trobem qu'en la part oriental de Catalunya (comprenent las *actuals* provincias de Barcelona, Girona, y grand part de la de Tarragona, el departament de Pireneus Orientals y las Balears), hi domina una lley fònica de vocals claras y foscas, lley qu'es pot formular dient: fòra de sílaba tònica no pot haver-hi altras vocals que las dèbils *i* y *u* (representada gràficament per *o* o per *u*) y la vocal neutra *œ* que ve ortografiada unas vegadas per *a* y altras per *e*. Tenim, doncs, que pels efectes de la pronunciació oriental tant se val escriure *a* com *e* en sílaba àtona pus totas dugas donan fònicament la vocal neutra *œ*. La qüestió d'escriure *a* o *e* en dit cas hà de ser resolta en virtut d'un criteri lingüístic més complexo qu'el purament fònic de la llengua parlada.

Segons se veu, la llengua que resulta subjecta a la lley fònica que venim de for-

mular no té la més petita analogía desde el punt de vista fonològic, am la llengua castellana que com tot-hom sab no té més que vocals claras.

Are doncs, entre el dialecte oriental català, parlat per uns dos milions y mitj d'habitants, y las regions de llengua castellana, hi hà una estensa zona intermitja (provincia de Lleyda, part inferior de la provincia de Tarragona y regne de Valencia) hont se parla també la llengua catalana, però amb una fonètica vocal, no tant caracterisada com la fonètica de la susdita regió oriental, pus el lleydatà y el tortosí van perdent a poc a poc el caràcter de llengua de vocals foscas en sílaba *àtona*, fins y a tant qu'es confonen en la frontera lingüística las dugas fonèticas, la catalana y la castellana, ja qu'allí no tenen amduas sinó vocals claras. Y per lo que toca al valencià es pot dir gaire be de tot en tot qu'és el català sense vocals foscas en las sílabas àtonas.

Aquêt grupo català, del qual forman part el lleydatà, el tortosí y el valencià, constitueix el dialecte occidental, que ve a ser com una zona lingüística de defensa entre el català oriental qu'és el català típic y el castellà.

La qüestió de dar una base fònica ben determinada a la llengua literaria, qüestió que pels erudits no té cap importancia, ne té y molt capital per nosaltros que volem que la llengua catalana siga un bon instrument per fer literatura y per fer patria. Y com qu'el català oriental és el més parlat y el més català de tots, creyem qu'és obra patriòtica l'erigir-lo en llengua literaria, ja qu'ens dóna una base ben ampla de llengua viva per a l'espandiment de la literatura y de tots els ideals de regeneració política. Per xò comencem per no adoptar altras formas que las qu'entrin dintre la fonètica oriental, pus sols en aquesta podrà desenrotllar-se espontaniament la llengua literaria am caràcter català propi, y sols aixís triunfarà de l'absorbent influencia que la llengua castellana preten exercir sobre ella. Y perquè es vegi una vegada més l'importancia que té una fonètica determinada com medi de salvació o de mort d'una llengua no cal sinó fixar-se en lo que succeeix am l'idioma viscaí que trobant-se per la banda d'Espanya en lluita amb el castellà pert cada dia terreno. Perquè? Perquè am tot y ser dugas llenguas enterament diferents en quant a sintaxis y vocabulari, la circunstancia fatal per al viscaí de tenir la meteixa fonètica, si fa no fa, qu'el castellà, l'entrega indefens en mans d'aquesta llengua, qu'en el pas que va finirà per fer-lo desaparèixere del territori espanyol.

Però are s'ens preguntarà. Y la llengua antiga catalana estava també subjecta a la lley fònica de vocals claras y foscas? Com que no tenim documents qu'ens fònografiin exactament la pronunciació antiga, no tenim més remey que recorre a l'estudi ortogràfic dels documents literaris qu'ens han deixat las èpocas passadas. Per fortuna els pocs coneixements lingüístics de molts autors de manuscrits ens provan d'una manera plena que desde els primers temps en què es va escriure en català, la llengua parlada per una grand part dels catalans estava subjecta a la lley fònica de l'actual dialecte oriental. Reservant-me per una altra ocasió l'exposar un estudi, lo més complert possible, dels fets ortogràfics de la llengua antiga hont se manifesta palpablement l'influencia enèrgica de la lley fònica oriental, no més que com a mostra us oferiré algunas formas ortogràficas que revelan qu'el que las va escriure pronunciava exactament com nosaltros. Aquestas formas són tretas a l'atzar d'un còdex del sigle XIV, de la Vida de Sta. Marguerida publicada entre altres documents literaris existents a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Mergarida, Mergeride

nade (nascuda)

—les vergens *an Peradis*

—e masellar *el* teu cors

—lo meu Deu qui es fort *an* virtut e aquels quill demanen *sa* regira els hou...

—O Senyor Deu, cans molts me tenen *resinglade* e consel de malignes *anzen* en mi, tu Deu meu resgira *an* mi la tua ajuda,...

—En tu Senyor es *me* esperansa
—axi fum e foch *le* sua lengua avalava sobro son coll.
—e *el* drach *ere* en mig del castre
—*ancantament*
—*Ancara*
—e veg que Christ *asta* ab tu
—*antrat*,—*anvien*
—verament Jhesu-Christ durara per tostemps, *al* seu regne no aura fi.

Crech que la sola vista d'aquestas formas ortogràficas, hont se veu la vacilació que tenia el qu'escrivia en posar *a* o *e* en sílaba àtona, demostra plenament que no sabia com ortografiar la vocal neutra qu'ell pronunciava.

Vegi's are quina importancia no hem de donar an aquesta fonètica oriental, qu'ademés de ser el més fort escut que pot tenir la nostra llengua contra la corruptora influencia de l'idioma castellà, la trobem viva en els documents antichs de la nostra literatura!

Per acabar, Senyors, us diré qu'hî cumplert l'objecte principal qu'em proposava en aquesta conferencia. Hî formulat las condicions a què creyem que s'hà de subjectar en el seu desenrotllament el català literari modern, procurant concentrar la vostra atenció en la que considerem més important, en la lley fònica vocal del dialecte oriental a fi de portar-vos el convenciment de què ella hà de ser la base més sòlida en què es pot fundar la nostra llengua literaria.

En las pròximas conferencias el nostro company Sr. Fabra us exposarà alguns punts de la morfología moderna catalana que per ser superiors a las formas corresponents de l'antiga ha adoptat L'AVENÇ al fer la reforma lingüstica. Hî dit.

III

3 Desembre

CONJUGACIÓ DEL VERB CATALA.—PRESENT DE SUBJUNTIU Y INFINITIU (1), PER POMPEU FABRA

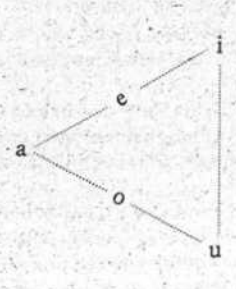
Extracte

Terminacions àtonas del present de subjuntiu. En català oriental la vocal àtona de las terminacions del subjuntiu és *i* en tots els verbs: *porti, portis, portin*; *perdi, perdis, perdin.* L'*a* s'usa encare en alguns verbs irregulars: *diga, cregas, façan.* Però són més usadas qu'aquestas formas amb *a*, las amb *i*: *digui, creguis, facin.* Alguns creuen qu'és més correcte escriure amb *e* els subjuntius de la primera y amb *a* (?) els de la segona y tercera: *porte, tema, servesca, haja* (però també *hage*). Y no obstant aquestas formas amb *e* y amb *a*, usadas antigament, no són per cap motiu preferibles a las amb *i*, qu'ademés de tenir l'aventatge de ser las empleadas en la majoría de regions de llengua catalana, són el resultat necessari de las lleys que regeixen en sílaba àtona la transformació de las vocals llatinas en catalanas.

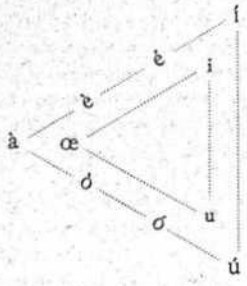
Set són las vocals *tònicas* catalanas: *à, è, é, ò, ó, ú.* En el quadro de las vocals castellanas hi hà un sol sò intermitj (*e*) entre l'*a* y l'*i* y un sol sò intermitj (*o*) entre l'*a* y l'*u*. El català, com el francès, l'italià y el portuguès, té dugas *e* y dugas *o*, és a dir dugas vocals intermitjas en cada radi, l'*è* y l'*é* en el radi de l'*i* y l'*ò* y l'*ó* en el de l'*ú*. El català y l'espanyol es pot ben be dir que no tenen cap vocal idèntica; las intermitjas (*e, o*) són diferents en las dugas llenguas, l'*a* catalana és més oberta que l'*a* castellana, y l'*i* y l'*ú* són menos puras en català qu'en espanyol; y en sílaba

(1) Per falta de temps el conferenciant no va puguer ocupar-se sinó d'aquestos dos punts, havent de renunciar a l'estudi de las radicals y d'algunas terminacions.

àtona, l'*i* y l'*u* catalanas són encare més foscas que quand van accentuadas. Prop del vèrtice *à* del triàngul, entre l'*à*, l'*è* y l'*ò*, deu situar-se la vocal fosca *œ* (*a* de *blavor*, *e* de *vellot*), vocal ben distinta de l'*à* y qu'és la vocal predominant del català oriental. Aquesta *œ* ve a formar amb els dos matisos foscos de l'*i* y de l'*u*, com un triàngul de vocals àtonas dintre del triàngul de las set vocals tònicas. En sílaba àtona no són possibles més que las vocals del triàngul interior, l'*œ*, l'*i* y l'*u*.

Vocals castellanas

Vocals catalanas

Al convertir-se un mot llatí en novo-llatí, la vocal tònica subsisteix més o menos alterada y conserva l'accent. Tot lo que segueix an aquesta vocal, tot lo *posttònic*, sufreix modificacions considerables, sobretot en el francès, el provençal y el català. En aquestos idiomas cauen totas las vocals de las desinencias llatinas, que l'italià y l'espanyol conservan. *Cœlum*, fran. *ciel*, cat. *cel*, it. y esp. *cielo; brevem*, fran. *bref*, cat. *breu*, it. y esp. *breve*; *perdit*, fran. y cat. *perd*, it. *perde*, español *pierde*. Sols subsisteix l'*a*, qu'el francès debilita en *e*, y el català en *œ*. En català, doncs, l'única vocal de desinencia que per regla no cau, és pronunciada *œ*; y tota altra vocal que per eufonía hà de subsistir, és cambiada en *œ*: *dignum*, *digne*, pron. *dignœ*; *capere*, *cabre*, pron. *càbrœ*; *currit*, *corre* pron. *córrœ*. Sols per motius de diferenciació pot la vocal de la desinencia llatina cambiar-se en una de las altras àtonas, *i* o *u*. No sent possible fòra de sílaba accentuada (català oriental), cap més altra vocal que las tres del triàngul interior, quand no pot en *œ*, la vocal llatina hà de cambiar-se en *i* o *u*; y en aquêt cas, las vocals del radi *i* (*e*, *i*) donan naturalment *i*, y las del radi *u* (*o*, *u*) donan *u*.

En llatí la terminació de la primera persona del singular del present d'indicatiu és *o*. Aquesta *o* no pot caure en una infinitat de verbs (enfonía: *menjo*, *corro*), y la regularetat fa que subsisteixi adhuc en aquells verbs en què era possible la cayguda y en els quals fins ja havia tingut lloch (*am*, *ador*, *record*). Cambiant-se en *œ*, no s'haurian diferenciat la primera y tercera personas, distintas en llatí, y la vocal, *o*, del radi *u*, dóna *u*: *porto*, pron. *pòrtu*. En cambi en la terminació masculina dels abjectius, l'*o*, quand no cau, és *œ* y no *u*, confonent-se aixís el masculí y el femení (*dignos*, *dignes* pron. *dicnœs*, com el femení). En aquêt cas la diferenciació no s'imposava, havent-hi com hi hà en llatí una infinitat d'adjectius que no diferencian el femení del masculí (*admirabilis*, *prudens*). Però vegi's lo que passa amb els adjectius qu'en singular fan la diferenciació per cayguda de l'*o* (*fosc*, *fosca*), y en plural hàn de conservar la vocal (eufonía) devant de l'*s*. És la vocal eufònica l'*œ*? no; és l'*u*, (*foscos*, *foscas*) perquè en aquêt cas la diferenciació s'imposa, ya que té lloch en el singular.

L'*e* de las terminacions del present de subjuntiu dels verbs llatins de tema en *a*, no pot caure sempre (eufonía y diferenciació) y subsisteix en tots els verbs fins en aquells en els quals era possible la cayguda (*Deu lo guard*). Cambiant-se en

œ, no es diferenciaria el subjuntiu de l'indicatiu, y aixís com en el present d'indicatiu, l'*o* del radi *u*, donava *u*, en el subjuntiu, l'*e*, del radi *i*, dóna *i*: *porti, menji*. Així, la terminació del present de subjuntiu dels verbs en *ar*, és *i*, y aquesta *i* acaba per ser la terminació d'aquell temps en tots els verbs catalans; per analogía amb els verbs en *ar*, tots els demés verbs fan el present de subjuntiu en *i* (*venci, dormi, llegeixi, rigui*). Adhuc l'imperfet de subjuntiu (extensió d'un cambi tònic, el d'*œ* en *i*) cambia l'*e* en *i* (*vencessis, diguessis*). En aquêt temps, en el qual el cambi no és necessari, els gironins conservan encare las terminacions amb *œ*, (*vencesses, diguesses*) perfectament admissibles; y a Barcelona meteix, en el present, quand la diferenciació no ha exigit el cambi, las formas amb *œ* s'han conservat al costat de las amb *i* (*diga, digui*; *faça, faci*). Però aquestas formas amb *œ*, menos regulars, van cayent en desús: la vocal *i* tendeix a ser la característica única del subjuntiu català, característica modal que convé a tots els verbs y a tots els temps del modo subjuntiu.

Alguns escriuen amb *e* las terminacions del present de subjuntiu dels verbs en *ar*: *porte, parte*. Aquestas formas amb e, com se diferencian en la pronunciació de las formas d'indicatiu amb *a*, tenint l'*a* y l'*e* el meteix sò en sílaba àtona? Perquè ditas formas no las podem pas pronunciar amb *e* clara, y pronunciant-las com cal (*porte*, pron. *pòrtœ*, com *home* pron. *òmœ* y no pas *òmé*), se confonen veus qu'el català parlat diferencia. Els qu'emplean aquestas formas *impronunciables*, per dir-ho aixís, la rahó més grossa que poden dar en defensa de las meteixas, és que són las del català clàssic, que no usava may las amb *i*. Els antichs escrivian *e*. Sabem com pronunciavan aquesta *e*, els catalans orientals?

Quand un sò o una combinació de sons, sufreix un cambi, aquêt és general, es verifica en tota classe de paraulas; però sempre tarda a apareixe en las terminacions del verb. En el nom, en las lletras radicals del verb, el cambi es fa més fàcilment; en las terminacions del verb la força d'evolució troba resistencias: la forma més nova, definitiva, té de lluytar am la forma anterior, intermitja, ya fixada. Un bon exemple d'això trobem en la diptonguisació de la segona persona del plural en el verb català. Immediatament derrera de vocal tònica, la *d*, final per cayguda de la desinencia llatina, es cambia en *u*. *Gradum, grau; cadit, cau; pedem, peu; credit, creu; nidum, niu*. La dental *d* passa a *u* per l'intermitj d'un sò silbant dental, *s*, *ts*; la forma intermitja entre *cred* (de *credit*) y *creu* es *credz*. *Crudum* dóna *cruu*, després *cru* (contracció), y avuy existeix encare *crusos*, qu'és el plural de la forma *crus* intermitja entre *crud* y *cruu*. El cambi de *ts* (grupo intermitj) en *u* comença a mitjos del sigle XII y és general en tota classe de paraulas a mitjos del XIII. Tenint lloch aquêt cambi (*ts*=*u*), las terminacions de la segona persona del plural, *ats, ets, its* (de las llatinas *atis, etis, itis*, per cayguda de la vocal post-tònica *i*), forçosament hàn de cambiar-se en *au, eu, iu*. En aquestas terminacions la diptonguisació és retardada, las formas amb *u* tenen de lluytar am las am *ts* ya fixadas, y quand han vençut en el llenguatge parlat (últims del XIV), es troban encare am la resistencia de la llengua escrita a usar formas novas més apartadas de las llatinas. Durant tot el sigle XV es troban las dugas formas, las amb *u* y las am *ts*, conservant-se encare traças de las últimas els vint anys primers del sigle XVI.

Fixada en el subjuntiu la terminació intermitja *e*, pronunciada més o menos fosca, la definitiva en el dialecte oriental, la terminació *i*, havia de tardar a apareixe en la llengua escrita. Mes tart l'influencia valenciana (dialecte occidental) havia d'impossibilitar el cambi d'*e* en *i*. Y aixins en la llengua antiga no veyem *quasi* may (*agi*, sigle XIV) formas amb *i*; y per això alguns volen escriure amb *e* las terminacions del present de subjuntiu dels verbs en *ar*. Quina hà de ser la vocal característica d'aquêt temps en els altros verbs? Perquè els antichs tant aviat escriuen *e* com *a* en las terminacions subjuntivas dels verbs de la segona y tercera. Quand en Ballot escriu la seva gramàtica, la terminació *i* és gene-

ral en totas las comarcas del domini de las vocals foscas; però en Ballot, no fent gens de cas d'aquesta terminació tant general y lògica, estableix el seu sistema de conjugació, escullint de las dissemblants formas antigas, las més pròximas a las castellanas y fins inventa formas, com més diferents de las del llenguatge parlat millor. En el seu sistema els verbs en *ar* fan el subjuntiu en *e*, y els de las altras conjugacions, en *a*, sempre *a: ame, tema, culla, servesca*. En Bofarull, tot rebutjant per vulgars las formas vivas, que tanta regularetat ofereixen, adopta el sistema d'en Ballot; però adonant-se de qu'amb aquêt sistema, resultan formas extravagants y impossibles *(fujam, servescam*, però el meteix Bofarull diu *tema, cumpla)*, posa devant dels paradigmas de las conjugacions regulars, una advertencia indigna d'un gramàtic, ahont diu que quand una forma resulti, per subjectar-la a regla, massa extranya, se la pot substituir per la que li sembli be a l'escriptor (!). El sistema de Ballot es inacceptable, y són inacceptables las formas antigas del subjuntiu, no ben fixadas en molts verbs de la segona y tercera conjugació, y no es compren que hi hagi encare qui usi aquestas formas, preferint-las a las del llenguatge parlat, las quals ofereixen una regularetat molt més grand y són las únicas possibles dintre del català oriental.

S'ha dit que las formas amb *i* són una corrupció de las formas amb *e*, ben fixadas en el català dels sigles XIV y XV. També las terminacions *au, eu, iu* de la segona persona venian a ser una corrupció de las terminacions quasi llatinas *ats, ets, its* Totas las formas novo-llatinas, no són més qu'una corrupció de las llatinas corresponents. El llenguatge evoluciona, y la corrupció d'una llengua (llatí), la corrupció de certas formas per fixadas que siguin (las amb *e)*, la qual obeheixi a lleys generals, dóna una altra llengua (francès), dóna altres formas (las amb *i)*, tant aptas per l'expressió del pensament y tant dignas de ser escritas com la llengua *mare*, com las formas intermitjas, are mortas, inútils, impossibles. El cambi d'*e* en *i* en el subjuntiu està ben explicat; la lley fònica qu'el determina és la més potent, la més característica del català oriental, podria dir-se qu'és la seva força generadora y conservadora (en sílaba àtona no són possibles més que las tres vocals *æ, i, u)*, y els efectes d'aquesta força no poden ser més precisos, més regulars: ella ens ha donat una característica única pel subjuntiu. Y aquêt cambi d'*e* en *i* s'hauria verificat en la llengua escrita encare que no s'hagués descuydat el seu cultiu, sempre qu'el dialecte oriental hagués predominat; y és innegable qu'aquêt dialecte, el de Barcelona, és avuy el més important. La llengua escrita hauria pugut resistir molt temps, las formas amb *i* haurian acabat per imposar-se. La llengua francesa (dialecte del centre) que feya l'imperfet d'indicatiu en *oie*, per influencias normandas (*oi* fran.=*ei* normand) cambia aquesta terminació en *eie*, y un cop fet el cambi en la llengua parlada, la llengua escrita es resisteix llarch temps temps, continuant-se escrivint *ois* per compte d'*ais*. Avuy dia s'escriu *ais*.

R de l'infinitiu. — Els infinitius llatins en *ere* breu *(pérdere)* dislocan constantment l'accent en espanyol *(perdér);* en català, lo meteix qu'en francès y italià conservan l'accent llatí (cat. y fran. *perdre*, it. *perdere)*. El català y el francès, que suprimeixen l'*e* final de las terminacions d'infinitiu llatinas (llat. *portáre*, cat. *portar*. fran. *porter; habere*, cat. *haver*, fran. *avoir; vestire*, cat. *vestir*, fran. *vêtir)*, la conservan sempre en els verbs de la tercera llatina *(ere* breu), que no dislocan d'accent, y suprimeixen, en cambi, l'altra *e*, l'*e* que precedeix a l'*r*. Aixís tenim en català: *perdre*, de *perdere; cabre*, de *capere; rompre*, de *rumpere; permetre*, de *permittere; vivere*, dóna *viure*, (fran. *vivre); scribere, escriure; credere, creure; cadere, caure; absolvere*, dóna *absoldre* (per *absolre*, la *d* és eufònica; compari's el fran. *absoudre)*, *vendere, vendre. Vencere*, dóna *vençre;* si no es cambia el so de la *c* (com en fran.: *vaincre*), si no és possible l'interposició d'una consonant eufònica d'enllaç, o hà de deixar de caure l'*e* penúltima o té de caure l'*r* (eufonía; compari's am *pendre*,

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

per *prendre*, gerundi *prenent)*; d'aquí las formas *vèncere*, gironina, y *vence*, barcelonina. Anàlogament *crescere* dóna *créixere* y *creixe; cognoscere, conèixere* y *coneixe* (el francès cambia la c en *t: croître, connaître*). En *vence, creixe* y *coneixe*, com en *planye, estrenye* y *corre*, l'*e* pron. *œ*, que se sent a la fi del mot, és l'*e* final llatina, l'*e* de derrera l'*r*, la vocal constantment subsistent de la terminació *ere* breu, sempre que no es disloca l'accent. L'*e* (àtona) que sent a la fi de *vence*, *creixe* y *coneixe* és l'*e* de derrera l'*r* (cayguda per eufonía), no com l'*e* (tònica) que sent a la fi d'*haver* (pron. *œbè*), qu'és l'*e* anterior a l'*r* devinguda final (pronunciació) per mudesa de l'*r (paper, carrer);* és com l'*e* de *perdre, viure* y *absoldre*. Quand a l'infinitiu se júnta un pronom, derrera l'*e* (tònica) d'*haver* (pron. *œbè)* apareix l'*r;* may apareix l'*r* derrera l'*e* (àtona) de *vence*, com no apareix may derrera l'*e* (àtona) de *perdre: haverla, vencela*, no *vencerla, perdrela*, no *perdrerla*. Alguns diuen *vencerla*, també hi havia qui deya *perdrerla*, aquell temps en què s'escrivian amb *r* final, com en castellà, tots els infinitius (Ballot, Bofarull). Dihem: *portarla, vestirla, haverla, durla* y dihem: *pèrdrela, vèurela, vèncela, conèixela;* escriguem: *portar, vestir, haver, dur*, y *perdre, veure, vence* y *coneixe*.

Va haverhi un temps que va estar de moda escriure amb *r* final tots els infinitius: *perdrer, viurer, vencer*. Are s'escriu sense *r perdre* y *viure*, en els quals se sent l'*r* de l'infinitiu; en cambi s'escriu amb *r* final *vencer* y *creixer, coneixer, estrenyer*, etc., sense dupte perquè repugna escriure sense *r* un infinitiu. Y es pot dir: no sent possible el xoc de *ç, x* o *ny* amb *r*, es verifica en aquestos verbs una metàtesis, y *vençre*, per exemple, dóna *vèncer*, pron. *bènsœ (r* muda com en *haver)*. Derrera de l'*e* àtona hi hà una *r*? per què no apareix aquesta *r* quand s'afixa un pronom? com s'explica *vèncela*? Nó, l'*e* àtona que se sent a la fi de *vence* és l'*e* final llatina, y l'*r* qu'ha caygut precedia an aquesta *e*, no la seguia, y per això no apareix may, com en *haver* quand deixa de ser final *(haverhi)*. Es pot dir encare: *portar* fa el futur *portar-é; servir, servir-é; perdre, perdr-é; vencer* dóna *vencer-é;* com s'explica *venceré* de *vence*? Es té de tenir en compte qu'el futur novo-llatí (infinitiu am las veus del present d'indicatiu d'*haver* posposadas) és de formació antiquíssima; es forma, no de l'infinitiu actual, sinó d'una forma d'infinitiu qu'en molts verbs no havia de ser la definitiva. Format el futur, l'infinitiu y el futur poden sufrir cada ún separadament modificacions qu'els allunyin. Fran.: de *recever, recerverai; recever* dóna després *recevoir; receverai, recevrai;* aquêt futur no es forma pas directament de la forma actual de l'infinitiu *(recevoir)*. Anàlogament, de *vèncere* (forma viva a Girona) es forma *vencer'é*, com de *perdre, perdr'é*. Més tart, l'*e* penúltima cau en l'infinitiu *(e* post-tònica) y subsisteix en el futur *(e* no post-tònica). Els que no s'explican *venceré* de *vence*, com explican *hauré* d'*haver, voldré* de *voler*, y en francès, *saurai* de *savoir, voudrai* de *vouloir* y *serai* d'*être*?

IV

19 Desembre

AFIXOS PRONOMINALS Y TEORIA DE L'APOSTROF, PER POMPEU FABRA

Els pronoms catalans *me, te, se, nos, vos* (dels acusatius llatins *me, te, se, nos, vos*) són monosílabs àtones y es pronuncian per conseqüent (català oriental): *mœ, tœ, sœ, nuz* y *buz*. No tenint accent propi, no poden may pronunciar-se aislats, hàn de pronunciar-se apoyant-se en la paraula anterior o en la següent; y que conservin la seva forma primitiva o que la presentin més o menos alterada, depen de com acabi o de com comenci el mot que segueixen o procedeixen y amb el qual van íntimament units.

Devant d'una veu començada am vocal, *me, te, se*, elideixen l'*e*, y la consonant

(*m, t, s*) forma sílaba directa am la vocal causant de l'elisió: *mestima, taixecas, sadorm.* Quand segueix *i* o *u* àtonas, pot subsistir l'*e* d'aquells pronoms (lo més comú és que caygui), y allavoras l'afixo queda també estretament unit amb el mot següent, formant l'*e* diptongo am l'*i* y l'*u* que precedeix: *te obrirà*, pron. *tœubrirà* (millor dit, *t'obrirà*).

me (m')	m.....em
te (t')	t.....et
se (s')	s.....es
lo (l')	l.....el
ne (n')	n.....en
nos	ns.....ens
vos	us.....*eus*
los	ls.....els
hi	*hi=y....heu*
ho	*ho=u....heu*

la (l'), las, li.

Quand *me, te, se, nos* y *vos*, s'apoyan en la paraula anterior, la seva vocal, l'*e* dels tres primers, l'*o* dels dos últims, ve a ser una vocal post-tònica, y el català, que com el francès y el provençal, elideix las vocals de las desinencias llatinas, tendirà a suprimir-la. Efectivament veyem que *me, te, se* (no seguint vocal), *nos, vos*, es reduheixen a *m, t, s, ns, us* (per *vs*), quand segueixen a una veu acabada am vocal: *què me=que m*, com *timet =te-me=te-m*; *no nos* dóna *no ns*, com l'acusatiu llatí *bo-nos* dóna *bo-ns*; *no vos, no us*, com l'acusatiu *novos, nous*. Derrera de consonant subsisteix la vocal d'aquestos pronoms, que tenen aixís dos formas: *me, te, se, nos, vos* y *m, t, s, ns, us*.

Aquestas últimas formas, terminadas en consonant, sense vocal, són, per dir-ho aixís, més *catalanas*; dintre del català van millor que las altras, sent la tendencia del del nostro idioma la contracció, la supressió de las vocals post-tònicas llatinas; y per això aquestas formas han anat com empenyent a las altras, tendint a substituir-las pertot. Derrera consonant, al començament de frase, derrera una pausa, són actualment molt més usadas aquestas formas que las senceras, *me, te, se, nos*, y *vos*; y com que són impronunciables sense l'apoyo d'una vocal anterior, prenen una œ eufònica, y es forman els mots *em, et, es* y *ens* (pron. œm. œt, œz, œnz). La vocal eufònica és innecessaria en la forma *us*. Exemples: *em senten, et veu, ens coneix.*

Aixins tenim *em* y *me*, *et* y *te*, *es* y *se*, com tenim *en* y *ne*, *el* y *lo*; y tenim *ens* y *nos*, *us* y *vos*, com tenim *els* y *los*; y *ne* y *lo* són *n'* y *l'* devant de vocal, *l* y *n* en el meteix cas que *me, m*. El quadro d'afixos compren tres series completas que podriam anomenar serie *me*, serie *m*, serie *em*. Fins *us*, que no necessita l'œ eufònica qu'exigeixen *m, t, s* y *ns, n, l* y *ls*, pot pendre-la, per analogia amb aquestas formas, y la forma *eus* és freqüent en el llenguatge de Barcelona. Aquesta œ eufònica la veyem també en els afixos *hi* y *ho*, qu'es pronuncian *y, u* derrera de vocal (compari's am *m, t*, etc.: *no hi vaig*, pron. *nóybàig*; *no ho diguis*, pron. *nóudiguiz*); *y* y *u*, prenent l'œ eufònica, donan las formas *hey* y *heu*, la primera usadíssima derrera de la conjunció *y: y hey hà vegadas.*

En un cas s'usan, es pot dir constantment, las formas de la serie *me*: immediatament derrera del verb quand aquêt acaba en consonant o *u*: *portar-me, pren-ne, treu-lo, mirant-nos, ajeu-los.* En cap més cas s'usan las formas *nos, vos, los* y *lo* sencer (*lo* es *l'* devant de vocal) (frases fetas: *Déu lo faça bo, Déu vos guard*). *Me, te, se, ne*, ya són més usadas: forçosament, devant d'un altro afixo: *me la pren*; freqüentment, derrera d'alguns adverbis com *ahont, com, quand* (*com te dius? quand se perd*), derrera d'un diptongo amb *y* o *u* final (*may se parla*) y el *se* devant d'un verb començat amb *s* (*se sent*). *Hi* y *ho* van be en tots els casos, lo meteix qu'els afixos *la* (*l'* devant de vocal), *las* y *li*.

Las formas *em, et, es, el, ens* y *els* no són usadas per dingú; fins havian arribat alguns a no usar may *en*. En cambi molts acceptan *us* derrera consonant, és à dir

una forma de la serie *em* no precedint vocal; per què no las altras, am la seva vocal eufònica? Es diu que fan *mal efecte,* las formas de la serie *em;* falta de costum de veure-las escritas. No acceptant-las sí, que resultan combinacions d'afixos extranyas, inintelligibles de vegadas. Exemples: *nos lo durà, vos los pren, los lo faig (els el faig), los los envio (els els envio).* Y com que la combinacions *los lo* y *los los* no diuen res, els escriptors, no adonant-se de qu'empobrian la llengua, anant-s'en a lo més vulgar, posan a cada pas *los hi* en compte d'*els el (le leur)* o *els els (les leur),* que, com se veu, significan tota una altra cosa qu'*els hi (les lui).*

S'abusa de l'apòstrof prepositiu *(no'm cridi)*... y ben mirat, en molts casos, *'m* ve a ser *em,* escriure *'m* és acceptar *em.*

Si es pregunta an els qu'usan l'apòstrof prepositiu, què significa l'apòstrof en *'m,* tots, quasi tots, responen: l'apòstrof representa aquí una vocal suprimida, l'*e* de la paraula *me.* Suprimim l'*e* derrera y posem l'apòstrof devant? En això som originals. En totas las llenguas es posa l'apòstrof en el lloch de la vocal o lletras suprimidas (fran. *l'homme, s'il vient;* it. *c'è, ch'i'son forse....* port. *lh'o;* inglès, *do not= don't, it is='t is, I will take=I'll take;* argot parisenc *c'est qu' les p'tit's fill's qu'a pas d'papa;* aleman, *wie geht's, Ich wollt', ich wär' ein Fisch).* Escriuen: *lo vehi'm crida.* Si l'apòstrof representa una vocal suprimida, no seria millor escriure *lo vehi m'crida?* Alguns ho han fet aixís, no usant may l'apòstrof prepositiu; y han hagut d'escriure *l's* y *n's.* Nosaltres en el *'m* no hi sabem veure *me,* hi veyem *em.*

Admeti's la convenció de que l'apòstrof no indiqui una elisió; que sols s'escrigui entre las formas de la serie *m* y la paraula anterior, per indicar, un cop separadas d'aquesta paraula, la seva íntima unió amb ella, unió qu'ha permès la cayguda de la vocal post-tònica llatina. Aixís *'m* no és *em,* és el *m* dels antichs, *no'm* es el *nom* d'abans; l'apòstrof no és signe d'elisió, serveix per indicar l'unió de dos mots que modernament no podian continuar escrivint-se junts; y està justificat l'empleu de *'m* tot no acceptant l'*em.* Are és clar que sols s'hà d'usar *'m* quand sigui possible l'unió íntima de l'afixo am la veu qu'el precedeix y permet la seva pronunciació *(m)* sense l'apoyo d'una vocal eufònica; quand se pugui provar qu'el *me* llatí ha perdut l'*e* per ser post-tònic, per pronunciar-se apoyat en la paraula anterior: *no'm porti* (antich, *nom porte).* Escriure *'m,* no *me,* quand no és possible l'unió am la paraula anterior, quand entre aquesta y l'afixo s'hà de fer una pausa, per exemple, és emplear *em;* perquè las formas *em* no són sinó las formas *m, em* y *m* són la meteixa forma, *em* és *m* no puguent-se apoyar en la vocal anterior; usar *'m* quand no el podem apoyar en la vocal anterior, és usar inconscientment *em,* posi's allí hont se vulgui l'apòstrof. *Vingui; 'm dirà lo que vol...* és *vingui; em dirà lo que vol.* Y tots els escriptors usan a cada pas l'apòstrof prepositiu derrera dels signes de puntuació.

vostre pare, 'ls va dir, quan ja 'ls alsava
vina; 'm fa horror.
Ah! No. 'M dormia.

(Guimerà)

passa...'s pert...y ell torna
Si una de las minyonas de casa'm dona algún recado, 'm sembla...

(Soler)

Aquella tarde, 'ls (1) Foix estavan de *gaudeamus.* En Giró,'l *bull-dog,* estrenava la seva torra de Pedralbes, y 'ls havía convidat.

(1) L'article té las meteixas formas que l'acusatiu de tercera persona: *lo, l, el, los, ls, els.*

—Be... noya... ¿'m vols explicar...
(Oller)

...girant-los, empero, 'l coll enseguida...
(Bofarull)

Y ell «Ma terra», 'm respongué
—¿Per què?—'T diré...
(Collell)

En tots aquestos exemples ens trobem am formas de la serie *em*, escritas malament; L'AVENÇ no ha fet més qu'escriure be aquestas formas que ya tot-hom empleava, sens dupte inconscientment. Poden fer mal efecte quand no s'hi està acostumat, però si se las emplea, y tot-hom ho fa, és necessari escriure-las com cal, no d'una manera vergonyant. Y si'*m* ve a ser *em*, l'ús extraordinari qu'avuy dia es fa de l'apòstrof prepositiu ve a confirmar lo més amunt dit de que las formas *m* han anat substituint a las en *me*, talment que tots las escriuen sempre qu'es creuen que poden servir-se de l'apòstrof prepositiu. Y és tal la repugnancia qu'an algú deuen haver fet las formas *me*, qu'es troban escritas (en el text d'una gramàtica) cosas com las següents:

Per regla general s' forman l's aumentatius
L' nom, 'l verb y...
Aquest conexement primordial ns' l' dona l' diccionari

L'apòstrof és un signe d'elisió; s'indicarà tota elisió deixant d'escriure la vocal qu'en la pronunciació s'ha elidit y substituint-la per un apòstrof? Sent tant freqüent l'elisió, indicant-la sempre, s'ompliria d'apòstrofs tot y es dificultaria l'escriptura. Per exemple, hauriam d'escriure: *ar'estav'aquí*, *vindré'mb ell*, *no'stigui'stret*, *un'estora'stes'aquí*; els francesos no escriuen pas *les douz'apôtres*, *la petit'enfant*. En cambi en certs casos és necessari l'apòstrof: amb ell diferenciem en lo escrit *l'estret* (*l'étroit*) de *lo estret* (*ce qui est étroit*); y els antichs feyan ya l'elisió: *lespasa*, *dagost*, *salegren*.

L'apòstrof està indicat (compari's amb el francès) com a signe d'elisió en els monosílabs àtones en els casos en què van tant íntimament units am la paraula següent o anterior (verb), qu'és impossible pronunciar-los separats. Per això apostrofem *me*, *te*, *se*, *ne*, *lo* (aixins com *de* y *que*) devant de vocal y en cambi, las formas *em*, *et*, *es*, *en*, *el*, *ens*, *els*, no las apostrofem derrera de vocal, de la qual poden sempre separar-se (inconstancia d'elisió, que fa que no s'indiqui aquesta en lo escrit), en no sent quand segueixen al verb (*vegi's*) (1).

Nosalfros estudiem preferentment la llengua parlada: a formular-ne la gramàtica és ahont van encaminadas las nostras investigacions. Altros creuen més convenient fer la gramàtica històrica. Més convenient no ho és: és sí útil, perquè, si es fa be, trobarem en ella l'explicació de l'estat actual de la nostra llengua, tot aprenent-la en els seus estats anteriors. Però els estudis històrics no deuen fer-se am la pretensió de què la gramàtica d'un català antich determinat hagi de ser la *gramàtica* del modern català literari. Abandonar formas vivas per altras d'arcaicas, y més quand aqueixas no són pas millors, sense fer més perfet el nostro idioma, dificultaria extraordinariament la popularisació de la llengua escrita. Hem de depurar y enriquir el vocabulari y la sintaxis, però las formas actuals y la pronunciació oriental hàn de ser definitivament adoptadas, per la seva innegable superio-

(1) Per falta de temps, el Sr. Fabra no va puguer donar a la teoría de l'apòstrof tota l'extensió que mereix.

ritat. Això és lo que va fent L'AVENÇ. Are es presenta la qüestió ortogràfica. El sistema actual és molt defectuós, y s'hi hàn d'introduhir moltas innovacions si es vol qu'el nostro idioma tingui una bona ortografía. El sistema actual de L'AVENÇ no és pas encare el definitiu.

NOVAS

En *La Veu de Catalunya* del 20 d'aquêt mes, apareix un article de mossen Collell, titulat «Síntomas de descomposició» en el qual el prebere las empren contra las nostras reformas.

A mossen Collell sols li faltava usar el nostro sistema, y hauria escrit successivament y fins simultaniament en tots els sistemas. Però no; el nostro no el podia adoptar; és lletj, el nostro sistema; és lletj y immotivat, y amb el seu aparato científic d'*afixos* y *sufixos*, vocals *àtonas*, etc., etc., li fa l'efecte de que li han castrat l'idioma més viril y ferreny dels novo-llatins, donant-li ayres de dialecte *tagalo* o cosa aixís.

No, el nostro sistema no podia usar-lo mossen Collell, perquè dintre d'un sistema racional no podria escriure *aqueix* amb *i* y *exa* sense, per exemple, y quedar-se tant satisfet, com aquell qu'ho fa be, tant be que fins es pot permetre parlar d'ortografia y lamentar-se y tot de qu'elements pertorbadors apareguin precisament quand se tendia a una *uniformitat* ortogràfica. Perquè s'hi tendia, an aquesta uniformitat, era ya quasi obtinguda, encare qu'en el meteix article, s'ens digui que la nostra *campanya* sols servirà per *enmaranyar* la confusió que regna en la manera d'escriure català.

Venim a pertorbar l'uniformitat quasi obtinguda y a aumentar la confusió, tot d'un plegat, y fem tots aquestos mals per la manía de singularisar-nos, introduhint innovacions que no són tals innovacions, y enganyant a la gent, qu'és lo pitjor. Mossen Collell hauria hagut de veure l'efecte que la lectura del seu article va produhir en el «Centre excursionista de Catalunya», el dia de la conferencia d'en Fabra sobre els *afixos*, la quarta de la serie que *modestament* titulem Campanya lingüística de L'AVENÇ. Tots els presents van puguer comparar am l'estudi serio del nostro company l'article atrabiliari de *La Veu de Catalunya*, y aquest article, tot mala fe, sense una rahó, va fer un trist efecte després de la conferencia d'en Fabra. Tot allò de que voliam singularisar-nos, de que las nostras innovacions eran provaturas passatgeras o capritxos personals, de que cercavam guinguetas ortogràficas, va resultar ridícul, d'una mala fe sense nom, com ho havia dé resultar an els que acabavan de sentir an en Fabra, y havian pugut convence's de la bona fe, de la sinceritat, del seny am què estudiem la nostra llengua.

No, mossen Collell no podia caure-hi, en l'engany; passarà per tots els sistemas, però no voldrà perdre la llibertat d'escriure tal com raja, fent de la seva prosa la *casa d'en Garlanda*, amb un *admete* y un *hage* al costat d'un *entretinga*.

Símptomas de descomposició!... Si descomposició hi hagués d'haver, en serian símptomas l'existencia en la prosa d'un que s'adona de decadencia, de paraulas com *desarollo* y *novedat*, de construccions com *ha permés fos publicada, desitjan y treballan per*, d'aquell *dirhi* que no se sab a què es refereix, y allò de dir tant aviat *los que* com *los qui*, y allò de posar un indicatiu per un subjuntiu.

Y si no fos perquè això de cercar guinguetas ortogràficas és un *bizantinisme* que no és del cas, sobretot am qui no *primfila* en cosas d'ortografía, li pregunta-

riam a mossen Collell per què escriu *probatura* am *b*, tot escrivint am *v pensavam* y *haver*; per què escriu am *ç açó* y *avençat*, si planta un *s* en la terminació de *renaxensa*; per què en una banda escriu *l'havia*, y en un altra *la haviam*.

Escriure a la babalà, primfilar tant poc en cosas d'ortografía, no és pas cap *reconstituyent que vigorisi*, és *un derivatiu qu'aflaqueix*..

El molt espay qu'agafa la publicació de las conferencias qu'alguns dels nostros redactors han donat en el «Centre Excursionista de Catalunya», ha sigut la causa de que no parlem en aquêt número de diversos aconteixements interessants qu'han ocorregut durant aquêt mes, com són, per exemple, els magnífics concerts que va dar el distingit y apreciat mestre Sr. Vidiella, alguns estrenos del Teatre Català y l'Exposició extraordinaria de Bellas Arts qu'es va inaugurar el 17 del corrent a cân Parés. Més endevant procurarem tractar dels esmentats assumptos am l'extensió merescuda.

Am tot y haver aumentat de vuyt planas el present número, no ens ha sigut possible donar la portada del tomo d'aquest any. La incluirem en el número de Janer de 1892.

ESTAMPA DE «L'AVENÇ», DE MASSÓ Y CASAS.—*Portaferrissa, 21, Llibreria.*

INDEX

Pàginas

ARTICLES

Bofarull (Manuel de).
Proverbis àrabes. (Transcripció d'un M. S. del sigle XIV.). 117, 138

Bosch de la Trinxería (C.).
Quatre paraulas sobre en Pin. 2
El piano de manubri . . . 129
Miquelina. 289

Brunet y Bellet (J.).
El vi. 312

Canibell (E.).
El sepulcre romà de Lloret . 281

Casas-Carbó (J.).
Estudis d'etnogenia catalana. 16
Estudis sobre la llengua catalana.
IV. L'accent circumflexo.. 76
V. La llengua parlada y la llengua escrita. . . . 145
Quin ha de ser el modern català literari 3

Casellas Dou (Raimond).
La mort d'en Bicicletas. . . 82
Exposició General de Bellas Arts de Barcelona. 149, 173, 214
Exposició de pinturas Rusiñol-Casas. 334
«La tia Tecleta», de Pin y Soler. 309
Montalba, de Bosch de la T. 368

Coroleu (J.).
L'Arxiu Municipal de Barcelona 362

Cortada (A.).
Necessitat d'una Societat de Concerts. 48
Emili Zola. 97
Crònica musical. 154
A propòsit de «Por nuestra música». 285, 303
Teatre del Liceu: «Tannhäuser. 347

Pàginas

Esteve (Amador).
Tipos barcelonins . . 113, 196, 321

Fabra (Pompeu).
Conjugació del verb català. . 3
Afixos pronominals y teoría de l'apòstrof. 3

Fastenrath (Joan).
Klaus Groth 44
Frederic Stoltze. 193

Font (Ramón).
«L'Oberon» de Weber. . . . 91

Guardia (J. M.)
Una carta 141
La font de vida 225
La bona tinta. 261
Psicología empírica d'un fumador. 293

Masriera (Josep).
Rossendo Nobas. 39

Massó Torrents (J.).
La Sirena de montanya. . . . 187
A Mossen Collell. 373
Com és que L'Avenç s'ha llençat a la reforma lingüística. 375

Perés (Ramón D.).
Conferencia sobre l'últim llibre de l'Apeles Mestres. . 51, 65

Pin y Soler (J.).
Els prohoms 10

Plana y Escubós (Ignasi).
Biología jurídica catalana. . 70

Pons y Massaveu (Joan).
Lo secret d'en Balius . . . 130
Nadal a Brugarolas. . . . 353

Puig y Cadafalch (J.).
L'Academia de Madrit y l'arquitectura catalana . . . 344

Puiggarí (Josep).
Rèplica a quatre paraulas. . 5

Pàginas

ARTICLES

ROCA (Narcís).
Lo diputat català Pau Clarís. 34

ROMERO (Lluis).
Els somnis. 107
De Barcelona a Montserrat a peu. 168, 247

RUSIÑOL (Santiago).
Recorts d'estudi. 207

SOLER (Frederic).
Fontova. 23

SUÑOL (Alfons).
L'estudi del dret català. . . 331

TOLSTOI (Lleó).
El mujik Pakhom (Trad.). . 269

V (A.).
La cançó de l'ovellera. . . 164

VALENTÍ VIVÓ (Ignasi).
Antrop. popular. 191, 201, 257, 327

POESÍA

BARTRINA (F.).
Intima 95

FRANQUESA Y GOMIS (Josep).
En el bosc. 267

GUANYABENS (E.).
Intimas. 124

MARAGALL (Joan).
Las minvas del Janer. . . . 29
Enviant flors. 144
Mignon (trad. de Gœthe) . . 255

MASSÓ TORRENTS (J.).
Paisatge. 30

MERCADÉ Y MARTÍ (J.).
Un somni 299

MESTRES (Apeles).
Memento 346

Pàginas

TEATRE CATALA

Colomé. La festa de Tartaria. . 31
Ferrer y Codina. Magdalena. . 61
Miró. La familia Carbó . . . 126
Pin y Soler. La viudeta . . . 126
Pin y Soler. La tia Tecleta. . 309
Soler. Lo teatro per dins. . . 31
Soler. La rondalla del infern. . 61
Ubach y Vinyeta. La última pena. 31

BIBLIOGRAFÍA

Aladern. Impietats. 159
Aladern. Sagramental. . . . 348
Balaguer. Lo romiatge de l'ánima 61
Bassegoda. Joventut 127
Boher. La Inmaculada. . . . 191
Brunet. El ajedrez. 160
Bulbena. Traducció del «Quijote». 96
Bulbena. Cançoneret català. . 160
Careta. Cor y sanch. 288
Fabra. Gramática de catalán moderno. 158
Gomis. Botánica popular. . . 127
Marull. Ayres del Ampurdá. . 128
Mestres. La Garba. 32
Mestres. Gaziel 127
Milá y Fontanals. Obras completas. 62
Oller. La febre d'or 32, 128
Osona. Mas excursions pels Alpes 127
Piu de Sant Guiu. Cent Conceyls. 160
Verdaguer. Bethlem 61
Llibres catalans. 62

REDACCIÓ

Novas, 32, 64, 96, 191, 224, 256, 288, 320, 349, 388.
«Los Amantes de Teruel» en el Teatre Imperial de Viena. . 315